

Federaal
Planbureau
Economische analyses en vooruitzichten

Instituut
voor de Nationale
Rekeningen

Economische vooruitzichten 2014

Februari 2014

Kunstlaan 47-49
1000 Brussel

E-mail: contact@plan.be
<http://www.plan.be>

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Henri Bogaert

Wettelijk Depot: D/2014/7433/5

Disponible en français

Inhoudstafel

Woord vooraf.....	1
Samenvatting.....	3
1. De internationale omgeving.....	5
1.1. Evolutie van de wereldeconomie	5
1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners	7
1.3. Rentevoeten en wisselkoersen	8
1.4. Onzekerheden	9
2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten	10
2.1. Economische groei	10
2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren	10
2.3. Bedrijfsinvesteringen	12
2.4. Investeringen in woongebouwen	13
2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen	14
2.6. Voorraadwijzigingen	14
2.7. Uitvoer en invoer	14
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen.....	16
3.1. Binnenlands prijsverloop	16
3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen	18
3.3. Loonontwikkeling in de marktsector	18
3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten	18
3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus	20
3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote	21
4. Arbeidsmarkt	22
Bijlage	27

Lijst van tabellen

Tabel 1	Opbouw van de uurloonkosten in de marktsector	19
Tabel 2	Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen	20

Lijst van figuren

Figuur 1	Maandverloop van de wereldhandel en de mondiale PMI	5
Figuur 2	Economic sentiment indicator eurozone	6
Figuur 3	Kwartaalverloop van het bbp in volume	6
Figuur 4	Kwartaalverloop van het bbp in volume	7
Figuur 5	Verloop van de langetermijnrentevoeten	9
Figuur 6	Kwartaalverloop van het Belgische bbp in volume	10
Figuur 7	Particuliere consumptie in volume	11
Figuur 8	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	11
Figuur 9	Bedrijfsinvesteringen in volume	12
Figuur 10	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	13
Figuur 11	Investeringen in woongebouwen in volume	13
Figuur 12	Uitvoer van goederen en diensten	15
Figuur 13	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	16
Figuur 14	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	17
Figuur 15	Ontwikkeling van de loonquote	21
Figuur 16	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	22
Figuur 17	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	23
Figuur 18	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	25

Woord vooraf

Overeenkomstig de wet van 21 december 1994 heeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) de cijfers van de economische begroting meegedeeld aan de minister van Economie. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité en aan de raad van bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die gepubliceerd werden in deel 2 van de Nationale rekeningen 2012 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen'), alsook met de voornaamste aggregaten tot het derde kwartaal van 2013 en met de flashraming voor het bbp in het vierde kwartaal.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op recente consensusvooruitzichten (Consensus Economics) en kwartaalramingen van de wereldgoederenhandel die opgesteld werden door het Nederlandse Centraal Planbureau. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) werd afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten van eind januari. De vooruitzichten voor België werden gegenereerd aan de hand van de jaar- en de kwartaalversie van het Modtrim-model, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 12 februari 2014.

Henri Bogaert

Commissaris van het Federaal Planbureau

Jean-Marc Delporte

Voorzitter van de raad van bestuur van het
Instituut voor de Nationale Rekeningen

Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2011	2012	2013	2014
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,2	-0,3	0,6	1,3
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,7	1,4	0,4	0,8
Bruto vaste kapitaalvorming	4,1	-2,0	-1,9	1,3
Totaal van de nationale bestedingen	2,0	-0,6	-0,4	1,2
Uitvoer van goederen en diensten	6,4	1,8	1,9	3,0
Invoer van goederen en diensten	6,8	1,3	1,2	2,8
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	-0,2	0,4	0,6	0,2
Bruto binnenlands product	1,8	-0,1	0,2	1,4
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	3,5	2,8	1,1	0,8
Gezondheidsindex	3,1	2,6	1,2	0,9
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	-0,9	1,2	0,5	1,5
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	14,1	15,2	15,1	15,2
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	63,4	9,4	-11,4	13,0
Werkloosheidsgraad (Eurostat-standaard, jaargemiddelde)	7,2	7,6	8,4	8,4
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	-1,1	-2,0	-2,4	-1,7
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	139,2	128,6	132,8	136,9
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (%)	1,4	0,6	0,2	0,3
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	4,2	3,0	2,4	2,6

Samenvatting

De economie van de eurozone kwam in het tweede kwartaal van 2013 uit de recessie en boekt sindsdien een licht positieve groei. Op jaarbasis zou het bbp van de eurozone in 2013 nog gedaald zijn met 0,4%, maar in 2014 een groei van 1% laten optekenen tegen de achtergrond van een aantrekkende groei van de wereldeconomie. De herneming doet zich voor in bijna alle eurolanden, maar de groeiprestaties blijven erg uiteenlopend aangezien een aantal lidstaten nog steeds kampt met hoge schulden (zowel de overheid als de privésector), kredietschaarste en hoge werkloosheid. Niettemin zou het begrotingsbeleid van de nationale overheden in 2014 minder op de economische activiteit wegen dan in voorgaande jaren en is het vertrouwen van de producenten en de consumenten toegenomen, wat zich weerspiegelt in een gunstige ontwikkeling van diverse indicatoren.

Het scenario van een bescheiden wereldwijde herneming is in lijn met recente vooruitzichten van internationale instellingen, maar wordt algemeen nog als kwetsbaar beschouwd. Onrust op de internationale financiële markten kan de eurocrisis opnieuw doen oplaaien. Die spanningen kunnen bijvoorbeeld veroorzaakt worden door nieuwe bezorgdheid over de Europese bankensector of door forse rentestijgingen indien het expansief monetair beleid in de geavanceerde economieën teruggeschroefd wordt. Het perspectief op een normalisering van het monetair beleid doet momenteel reeds veel kapitaal wegvloeien uit de opkomende economieën, wat de onzekerheid over hun groeivoorzichten (en bijgevolg die van de wereldeconomie) verhoogt.

Na enkele kwartalen van negatieve groei zette de Belgische economie in het tweede kwartaal van 2013 een herstelbeweging in (0,2% op kwartaalbasis) dankzij een herneming van de uitvoer. De bbp-groei trok in de tweede jaarhelft verder aan tot gemiddeld 0,3% per kwartaal, tegen de achtergrond van een verdere Europese conjunctuuropleving. Door een ongunstig startpunt bleef de jaargroei van het Belgisch bbp evenwel beperkt tot 0,2%. In 2014 trekt de uitvoergroei verder aan en herneemt de binnenlandse vraag, wat resulteert in een bbp-groei van 1,4%.

De voorbije twee jaar bleef de Belgische uitvoergroei beperkt (1,8% en 1,9%) door de negatieve economische groei in de eurozone en de vertraging van de wereldeconomie. In 2014 zou de uitvoergroei aantrekken tot 3% in het zog van de groeiversnelling van de buitenlandse afzetmarkten. De netto-uitvoer zou dit jaar een bijdrage van 0,2 procentpunt leveren tot de economische groei. Samen met de lagere olieprijs (-5,4% uitgedrukt in euro), die ervoor zorgen dat de invoerprijzen een lagere groei kennen dan de uitvoerprijzen, leidt dat tot een daling van het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans.

De particuliere consumptie daalde met 0,3% in 2012 ondanks een stijging van het reëel beschikbaar inkomen. De terugval van het consumentenvertrouwen (als gevolg van de verslechterde situatie op de arbeidsmarkt) deed de spaarquote van de gezinnen immers toenemen. Dankzij het herstel van het consumentenvertrouwen zou de particuliere consumptie in 2013 en 2014 meer in lijn met het beschikbaar inkomen evolueren, waardoor de spaarquote zich nagenoeg stabiliseert. Dit jaar zou de groei van de koopkracht versnellen tot 1,5% dankzij de aantrekkende werkgelegenheid en een (in vergelijking met 2013) aanzienlijk tragere groei van het totaalbedrag aan betaalde personenbelastingen. Dat laatste

is het gevolg van een aantal fiscale maatregelen en van relatief meer terugbetalingen (bij inkohiering) in 2014. Al bij al zouden de consumptieve bestedingen van de gezinnen in 2014 toenemen met 1,3%. Het toenemende consumentenvertrouwen en de stijging van het beschikbaar inkomen van de gezinnen maken ook een voorzichtig herstel van de bouwinvesteringen mogelijk. Op jaarbasis zouden de investeringen van de gezinnen toenemen met 0,8%, na een daling van 3,9% in 2013.

De bedrijfsinvesteringen hebben zich enigszins hersteld in de loop van 2013, maar niet voldoende om de terugval in de loop van 2012 te compenseren. Het aantrekken van het ondernemersvertrouwen (o.a. dankzij verbeterde afzetperspectieven) en een oplopende industriële capaciteitsbezettingsgraad, die zich nu opnieuw in de buurt van zijn historisch gemiddelde situeert, doen de behoefte aan uitbreidingsinvesteringen toenemen. Bovendien zijn de kredietvoorwaarden voor bedrijven nog steeds gunstig. De bedrijfsinvesteringen zouden in 2014 met 2,5% toenemen, na een krimp van 0,5% in 2013.

Rekening houdend met alle genomen maatregelen zou de jaarlijkse volumegroei van de overheidsconsumptie in 2014 uitkomen op 0,8% na 0,4% vorig jaar. Het groeipad van de overheidsinvesteringen wordt in belangrijke mate bepaald door infrastructuurwerken van de lokale overheid. Na de forse toename in 2011-2012, zouden de overheidsinvesteringen in 2013 gedaald zijn met 5,5% en in 2014 verder afnemen met 6,4%.

De binnenlandse werkgelegenheid daalde sterk in de eerste helft van 2013. Sinds midden 2013 neemt het aantal jobs weer toe en in de loop van dit jaar zou de werkgelegenheid verder aantrekken in het zog van de verbeterende conjunctuur. Op jaarbasis zou de werkgelegenheid met ruim 11 000 personen zijn gedaald in 2013, terwijl er in 2014 13 000 arbeidsplaatsen zouden bijkomen.

Die toename is echter onvoldoende om de verdere stijging van de beroepsbevolking volledig op te vangen. De werkloosheidsgraad (administratief concept FPB) zou daardoor licht oplopen van 12,4% tot 12,6% in 2014, terwijl de geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad (berekend op basis van de arbeidskrachtenenquête) ongeveer stabiel zou blijven op 8,4%.

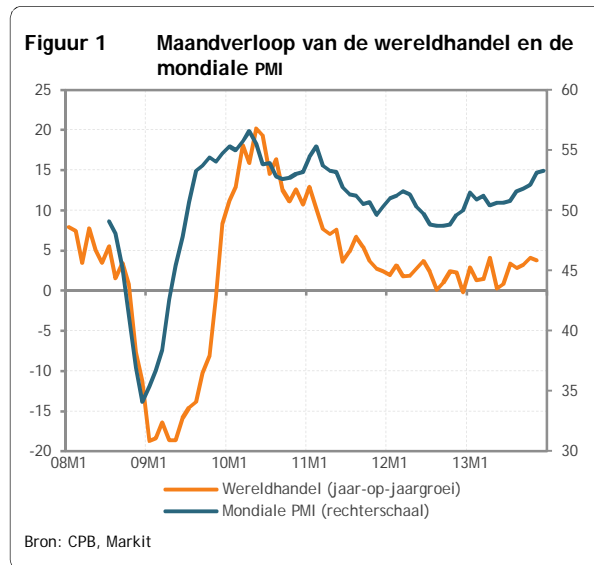
De Belgische inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen, daalde van 2,8% in 2012 tot 1,1% in 2013 en zou verder afkoelen tot 0,8% in 2014. Die vertraging is in belangrijke mate toe te schrijven aan een vertraging van de onderliggende inflatie en een daling van de energieprijzen. Die daling is zowel het gevolg van de prijsnoteringen op de internationale markten als van de toegenomen concurrentie op de markt voor aardgas en elektriciteit. In 2014 wordt de daling van de energieprijzen bovendien versterkt door de verlaging van de btw-voet op elektriciteit van 21% tot 6% vanaf april 2014.

De groei van de gezondheidsindex, die niet beïnvloed wordt door het prijsverloop van benzine en diesel, kent een iets minder uitgesproken vertraging, nl. van 2,6% in 2012 tot 1,2% vorig jaar en tot 0,9% in 2014. De huidige spilindex voor de overheidswedden en sociale uitkeringen (101,02) zou overschreden worden in december 2014.

1. De internationale omgeving

1.1. Evolutie van de wereldeconomie¹

De afkoeling van de wereldeconomie, die in 2011 begon, zette zich door in 2012, maar kwam in de loop van 2013 tot een einde. De wereldwijde economische groei wordt sindsdien aangezwengeld door nieuwe fase van uitzonderlijke monetaire versoepeling in de vs die de activaprijzen ondersteunde, een expansiever budgettair en monetair beleid in Japan en een minder restrictief budgettair beleid in de

eurozone. De terugkeer van de rust op de financiële markten leidde ook tot een herneming van het consumenten- en producentenvertrouwen. Het herstel was aanvankelijk aarzelend, maar won aan kracht in de tweede helft van vorig jaar. Het groeiprofiel van de wereldeconomie wordt ook weerspiegeld in de evolutie van de wereldhandel (zie figuur 1), hoewel die laatste doorgaans gekenmerkt wordt door meer uitgesproken bewegingen.

De mondiale PMI indicator² steeg aanzienlijk in de tweede helft van vorig jaar en bevindt zich momenteel op zijn hoogste niveau sinds begin 2011.

Dat suggereert dat de groei van de wereldeco-

nomie verder aantrekt in de loop van 2014. Ook het IMF³ ziet de mondiale groei versnellen, nl. van 3% in 2013 tot 3,7% dit jaar, waarbij de herneming gedragen wordt door zowel de geavanceerde als de opkomende economieën.

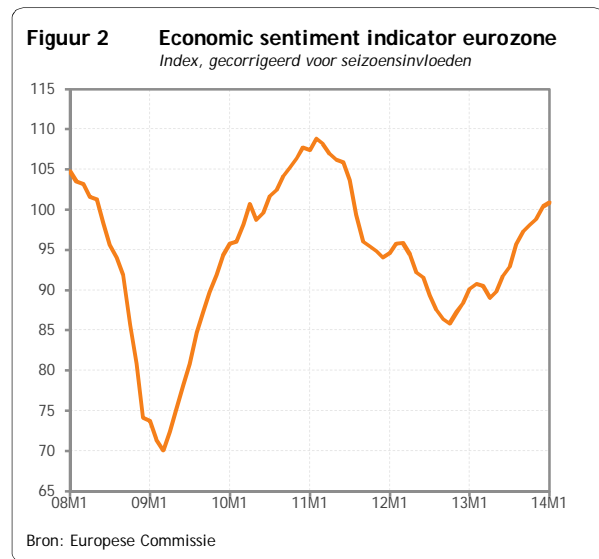
Ondanks de uitzonderlijk restrictieve begrotingsmaatregelen hield de groei van de Amerikaanse economie in 2013 behoorlijk stand (1,9%). De bbp-groei versnelde van gemiddeld 0,4% per kwartaal in de eerste jaarhelft tot 0,9% in de tweede jaarhelft. In het laatste kwartaal van vorig jaar bedroeg de economische groei 0,8% ondanks de tijdelijke sluiting van de overheid, die de overheidsconsumptie drukte. De particuliere consumptie en de uitvoer bleken bijzonder krachtig, maar de woningbouw werd afgeremd door de oplopende hypotheekrente. Dit jaar zou de groei op jaarbasis verder aantrekken tot 2,8%. Een minder restrictief budgettair beleid, de al gerealiseerde schuldafbouw van de Amerikaanse gezinnen en positieve vermogenseffecten (door stijgende vastgoedprijzen en aandelenkoersen) zouden de particuliere consumptie stimuleren. Verder zorgt de ontginning van schaliegas voor aanzienlijk lagere energieprijzen dan in Europa en Azië. Door de oplopende capaciteitsbezettingsgraad zouden ook de bedrijfsinvesteringen dit jaar meer tot de bbp-groei bijdragen dan in 2013.

¹ Alle in dit hoofdstuk vermelde jaargroecijfers voor het bbp in 2013 en 2014 zijn, met uitzondering van België, gebaseerd op de consensusvooruitzichten van Consensus Economics (januari 2014).

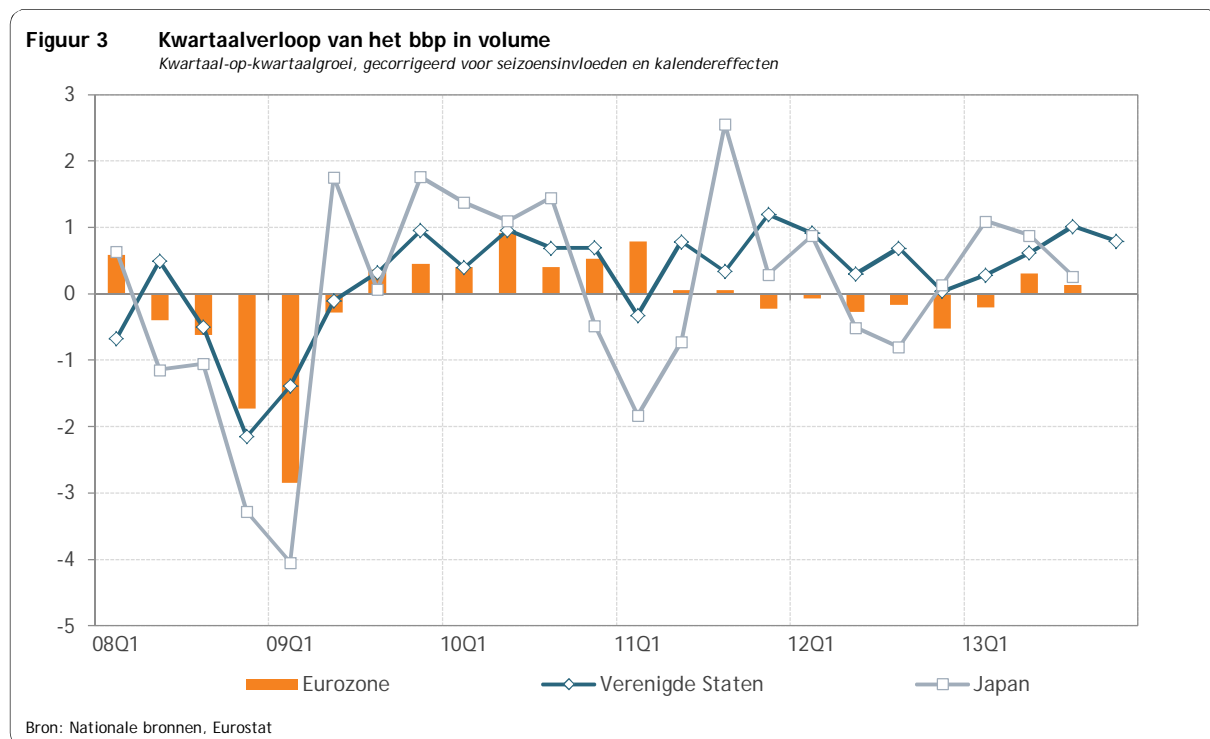
² Om die indicator op te stellen wordt bij aankoopdirecteuren van bedrijven wereldwijd gepeild naar de orderboekjes, de werkgelegenheid, de uitvoer, de voorraadvorming en de prijzen van inputs en afgewerkte goederen.

³ World Economic Outlook Update, Januari 2014.

Na een recessie die anderhalf jaar aansleepte, knoopte de eurozone als geheel weer aan met positieve groei in het tweede kwartaal van 2013 (0,3%). In het derde kwartaal viel de bbp-groei terug (0,1%) door een stagnering van de uitvoer en door de tegenvallende groei in Frankrijk. In de zuiderse landen kwam de recessie ook ten einde, maar de groeiverschillen tussen de lidstaten van de eurozone blijven zeer groot. De aanzienlijke verbetering van het vertrouwen (zie figuur 2) wijst op een versnelling van de groei in de komende kwartalen. De redenen voor de verdere heropleving zijn te vinden in de verminderde vrees voor het uiteenvallen van de eurozone, wat zich weerspiegelt in afgenomen renteversillen op de Europese obligatiemarkten. Bovendien is de budgettaire verkrapping in 2014 beperkter dan in voorgaande jaren en zou de Europese uitvoer ook moeten profiteren van het aantrekken van de wereldeconomie. Op jaarbasis zou de bbp-groei echter beperkt blijven tot 1% (na -0,4% in 2013). De nog steeds hoge schulden (zowel van de overheid als van de privésector), de zeer hoge werkloosheid en de kredietschaarste in een aantal eurolanden zouden immers ook in 2014 wegen op de groei.

De aanzienlijke verbetering van het vertrouwen (zie figuur 2) wijst op een versnelling van de groei in de komende kwartalen. De redenen voor de verdere heropleving zijn te vinden in de verminderde vrees voor het uiteenvallen van de eurozone, wat zich weerspiegelt in afgenomen renteversillen op de Europese obligatiemarkten. Bovendien is de budgettaire verkrapping in 2014 beperkter dan in voorgaande jaren en zou de Europese uitvoer ook moeten profiteren van het aantrekken van de wereldeconomie. Op jaarbasis zou de bbp-groei echter beperkt blijven tot 1% (na -0,4% in 2013). De nog steeds hoge schulden (zowel van de overheid als van de privésector), de zeer hoge werkloosheid en de kredietschaarste in een aantal eurolanden zouden immers ook in 2014 wegen op de groei.

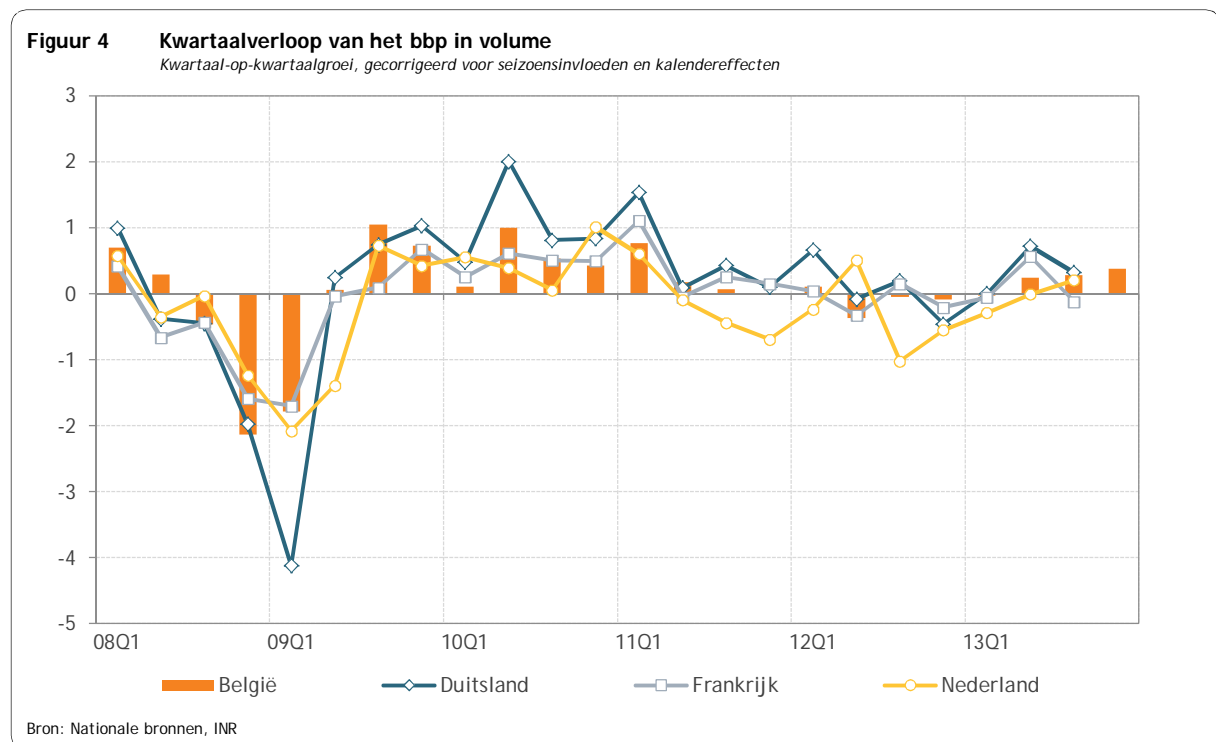
Onder impuls van een ambitieus budgettair en monetair relanceprogramma kende de Japanse economie vooral in de eerste twee kwartalen van 2013 een sterke groei (gemiddeld 1%). De groei werd vooral gedreven door de particuliere consumptie en de uitvoer, die geholpen werd door de forse depreciatie van de yen. De vooruitzichten voor dit jaar zijn onzeker daar de btw-voet in april wordt verhoogd van

5 tot 8%. Vermoedelijk zal die verhoging leiden tot een vervroeging van een aantal consumptieve uitgaven. Dat zou de economische groei in het eerste kwartaal van 2014 ten goede komen, maar een negatief effect hebben op de groei in de volgende kwartalen. Bovendien is het weinig waarschijnlijk dat de overheidsconsumptie in 2014 even dynamisch blijft als vorig jaar. Op jaarbasis zou de bbp-groei in 2014 even hoog uitkomen als in 2013 (1,7%) door een ongunstig startpunt in 2013 en een positief overloopeffect begin 2014.

Toen de financiële crisis losbarstte zwengelden de Chinese autoriteiten de groei van de Chinese economie zeer snel weer aan door een sterke toename van de kredietverlening voor investeringen. Dat leidde echter tot een bijzonder onevenwichtige economische groei, een vastgoedhousse en een verdere aanwas van de schulden van bedrijven en financiële instellingen. De Chinese overheid probeert momenteel de kredietgroei af te remmen zonder een crash van de huizenmarkt of een al te scherpe groeivertraging te veroorzaken. Voor 2014 wordt een bbp-groei van 7,5% verwacht, wat vergelijkbaar is met de voorgaande twee jaren (7,7%).

1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners

De Belgische economische groei trok gestaag aan in de loop van vorig jaar. Na een nulgroei en toename van 0,2% in de eerste twee kwartalen, kwam de bbp-groei uit op 0,3% en 0,4% in het derde en het vierde kwartaal. Op jaarbasis bedroeg de economische groei in België in 2013 0,2%, net als het gemiddelde van de drie belangrijkste handelspartners. Binnen die groep deed Duitsland het beter (0,4%) en Nederland duidelijk slechter (-1,1%), terwijl Frankrijk dezelfde groei optekende als België.

De Duitse economie was met een groei van 0,4% in 2013 andermaal de snelst groeiende grote economie in de eurozone. De uitvoer bleef echter zwak, vooral door de tegenvallende vraag vanuit de rest van

Europa, maar de particuliere consumptie bleek dynamisch als gevolg van de gunstige situatie op de arbeidsmarkt (de werkloosheidsgraad is bijzonder laag) en de aantrekkende loongroei. De economische groei zou in 2014 versnellen tot 1,8% en zowel gedreven worden door de uitvoer als door de binnenlandse vraag. De werkgelegenheidsgroei blijft een belangrijke steunfactor voor de particuliere consumptie, terwijl de bedrijfsinvesteringen gestimuleerd worden door gunstige financieringsvoorwaarden en de oplopende capaciteitsbezettingsgraad.

Na een behoorlijke sterke groei in het tweede kwartaal (0,5%) viel het Franse bbp verrassend terug in het derde kwartaal (-0,1%) onder invloed van een daling van de uitvoer en een groeivertraging van de particuliere consumptie. De economische activiteit zou in de komende kwartalen weer aantrekken, maar het herstel wordt afgeremd door begrotingsmaatregelen en door besparingen van de bedrijven (ter verhoging van hun winstgevendheid). Beide factoren wegen vermoedelijk ook op de particuliere consumptie. De bbp-groei zou dit jaar dan ook beperkt blijven tot 0,8%. Die relatief zwakke groei-prestatie wordt ook bevestigd door de economic sentiment indicator voor Frankrijk, die in het afgelopen jaar wel verbeterde, maar met een niveau van 95,3 in december ver onder het niveau bleef van de eurozone (100,0).

De Nederlandse economie gaat reeds geruime tijd gebukt onder een zware correctie op de huizenmarkt en ingrijpende besparingen van de overheid. Die factoren wegen bovendien op de particuliere consumptie, die momenteel ruim 7% onder haar niveau ligt van voor de financiële crisis. Terwijl de uitvoer nog een bescheiden groei optekende, stabiliseerde de invoer zich door de uiterst zwakke binnenlandse vraag, waardoor de netto-uitvoer een positieve bijdrage leverde tot de economische groei. Door de aantrekkende groei bij de handelspartners en beperktere besparingen bij de overheid zou de Nederlandse economie licht groeien in 2014 (0,5%).

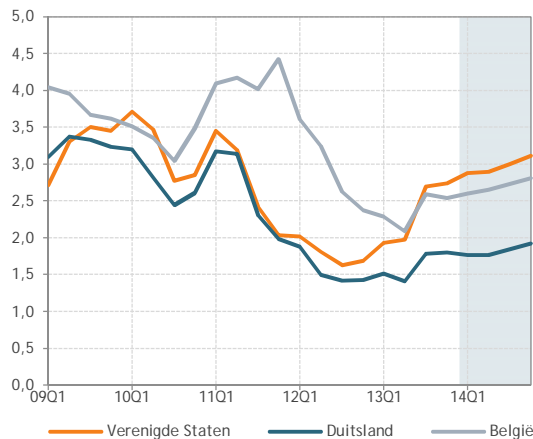
1.3. Rentevoeten en wisselkoersen⁴

De Europese Centrale Bank verlaagde haar herfinancieringsrente in 2013 twee maal met 25 basispunten tot 0,25% omwille van een toegenomen deflatievrees. De ECB verlengde bovendien de periode voor ongelimiteerde kredietverlening aan de Europese banksector en sluit bijkomende maatregelen niet uit. De Amerikaanse centrale bank opperde in de loop van vorig jaar voor het eerst het idee om het maandelijkse bedrag aan kwantitatieve versoepeling (85 miljard dollar) te verminderen in de loop van het jaar, maar startte met de effectieve uitvoering pas in januari van dit jaar. In de loop van 2014 zal het bedrag (nu op 65 miljard dollar) vermoedelijk verder teruggeschroefd worden, maar blijft de beleidsrente ongewijzigd laag.

Toen de Amerikaanse centrale bank in mei 2013 op een mogelijke vermindering in kwantitatieve versoepeling zinspeelde, stegen de rentetarieven wereldwijd, in het bijzonder in de opkomende economieën. De toename van de Amerikaanse langetermijnrente bleef al bij al beperkt tot ongeveer 100 basispunten en de gemiddelde langetermijnrente in de eurozone steeg met ongeveer 50 basispunten. Daarbij nam de langetermijnrente van de kernlanden weliswaar toe, maar ze daalde in de probleemlanden door de verminderde vrees voor het uiteenvallen van de eurozone, waardoor de rentever-

⁴ Deze technische hypothesen zijn gebaseerd op de termijnkoersen van eind januari 2014.

Figuur 5 Verloop van de langetermijnrentevoeten
Kwartaalgemiddelden in procent, overheidsobligaties op 10 jaar

Bron: Thomson Reuters Datastream, INR

schillen tussen de lidstaten van de eurozone afnamen. De Amerikaanse langetermijnrente zou op jaarbasis toenemen van 2,3% vorig jaar tot 3,2% in 2014, terwijl de toename van de gemiddelde langetermijnrente in de eurozone beperkt zou blijven (van 2,7% in 2013 tot 2,9% in 2014).

De wegebbende vrees voor het uiteenvallen van de eurozone leidde tot een aanzienlijke appreciatie tegenover de meeste andere munten vanaf midden 2012. In de loop van 2013 won de euro vooral terrein ten opzichte van de munten van de opkomende economieën, die getroffen werden door kapitaalvlucht als gevolg van de ge-

plande terugschroefing van de Amerikaanse monetaire stimuli. De euro apprecieerde ook fors t.o.v. de Japanse yen als gevolg van de monetaire versoepeling door de Bank of Japan. Ten slotte won de euro ook terrein op de Amerikaanse dollar doordat de terugbetaling van de speciale langetermijnleningen door banken het balanstotaal van de ECB doet krimpen, terwijl het beleid van de Fed het aanbod aan dollars nog steeds doet toenemen. In 2014 zou de euro vooral appreciëren t.o.v. munten uit de opkomende landen. Op jaarbasis zou de nominale effectieve wisselkoers voor België (de gewogen gemiddelde wisselkoers van de euro t.o.v. de munten van onze belangrijkste handelspartners) in 2014 toenemen met 1,1%, na 1,6% in 2013.

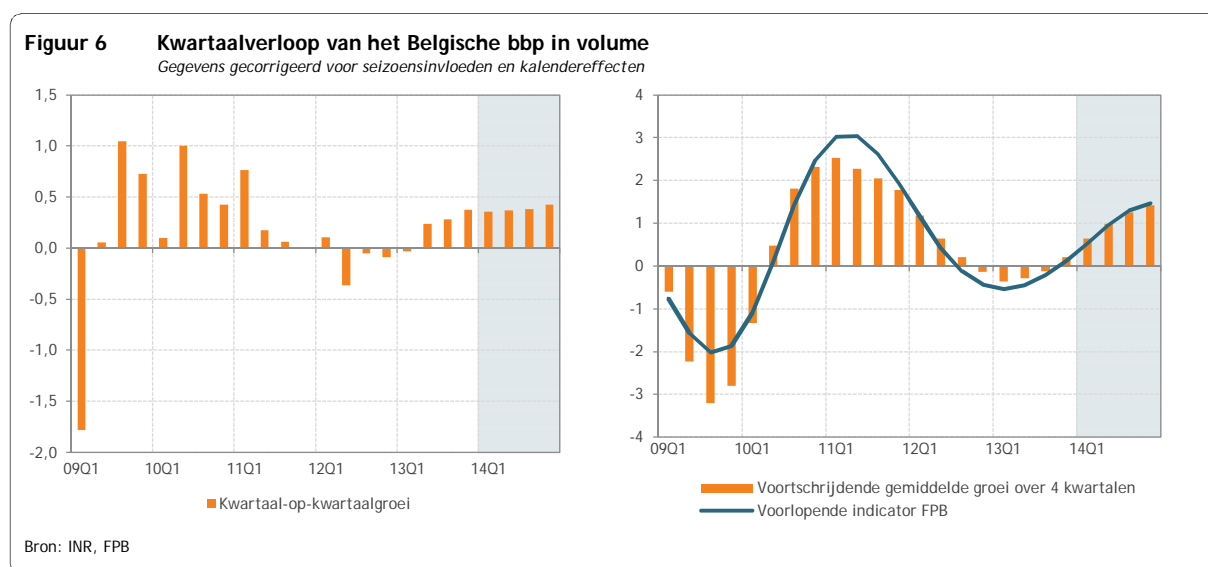
1.4. Onzekerheden

Bovenstaand internationaal scenario gaat gepaard met belangrijke onzekerheden. Een belangrijk neerwaarts risico bestaat uit het terugschroeven of beëindigen van de kwantitatieve versoepeling in de vs. Dat zou kunnen leiden tot een forse wereldwijde stijging van de rentetarieven voor overheden en bedrijven, tot een correctie op de aandelenmarkten en tot bijkomende kapitaalvlucht uit de opkomende economieën. Zolang de Europese bankensector ondergekapitaliseerd blijft en niet geruggesteund wordt door een volwaardige bankenunie, blijft ook het risico bestaan op een heropflakking van de Europese schulden crisis. Ook valt een sterke groeivertraging in China als gevolg van pogingen om een kredietzeepbel te voorkomen niet uit te sluiten. Die risico's zouden het scenario van een verder herstel van de Europese economie in het gedrang kunnen brengen. Omgekeerd kan een sterker dan verwacht vertrouwensherstel in de eurozone en een krachtigere investeringsgroei in de vs leiden tot een meer uitgesproken herneming van de wereldeconomie.

2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten

2.1. Economische groei

Na enkele kwartalen van negatieve groei zette de Belgische economie in het tweede kwartaal van 2013 een herstelbeweging in (0,2% op kwartaalbasis) dankzij een herneming van de uitvoer. De bbp-groei trok verder aan tot gemiddeld 0,3% per kwartaal tijdens de tweede helft van 2013, dit tegen de achtergrond van een verdere wereldwijde conjunctuuropleving. Door een ongunstig startpunt bleef de jaargroei van het Belgisch bbp evenwel beperkt tot 0,2%. In 2014 trekt de uitvoergroei verder aan en ondersteunt ook de binnenlandse vraag het herstel, wat resulteert in een bbp-groei van 0,4% per kwartaal en 1,4% op jaarbasis.

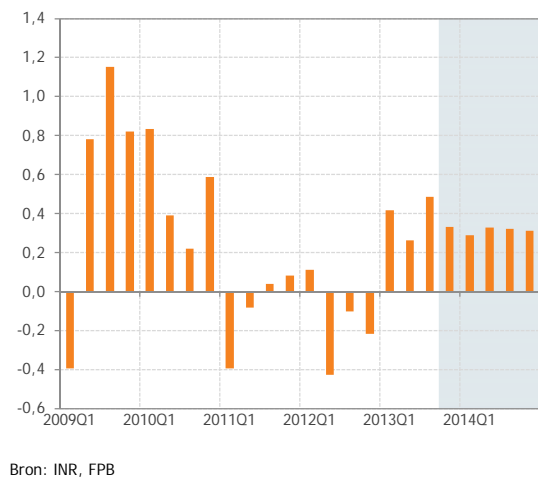

2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren

Ondanks de zwakke conjunctuur steeg de koopkracht van de gezinnen in 2012 (1,2%) en 2013 (0,5%). De reële groei van de lonen werd in 2012 ondersteund door de toename van de uurlonen vóór indexering en door de werkgelegenheidsgroei. In 2013 droeg de indexering bij tot een beperkte groei van de reële lonen, ondanks een daling van de werkgelegenheid en een quasi-nulgroei van de uurlonen vóór indexering. De afkoelende inflatie werd immers overtroffen door de indexering van lonen en sociale uitkeringen⁵, die gedeeltelijk wordt beïnvloed door de (hogere) inflatie van het voorgaande jaar. De – in vergelijking met 2012 – minder uitgesproken koopkrachtstijging in 2013 is grotendeels toe te schrijven aan een sterke toename van het totaalbedrag aan betaalde belastingen op inkomen en vermogen, dit als gevolg van een aantal fiscale maatregelen (o.m. hogere opbrengsten uit fiscale regulatie en fraudebestrijding) en van relatief minder terugbetalingen via inkoheringen. In 2014 zou de koopkrachtverbetering 1,5% bedragen, geschaagd door een gunstiger ontwikkeling van de werkgelegenheid, een stijging van het reëel inkomen van de zelfstandigen en een verdere toename van het inkomen uit vermogen.

⁵ Zie tabel B.4 in de bijlage.

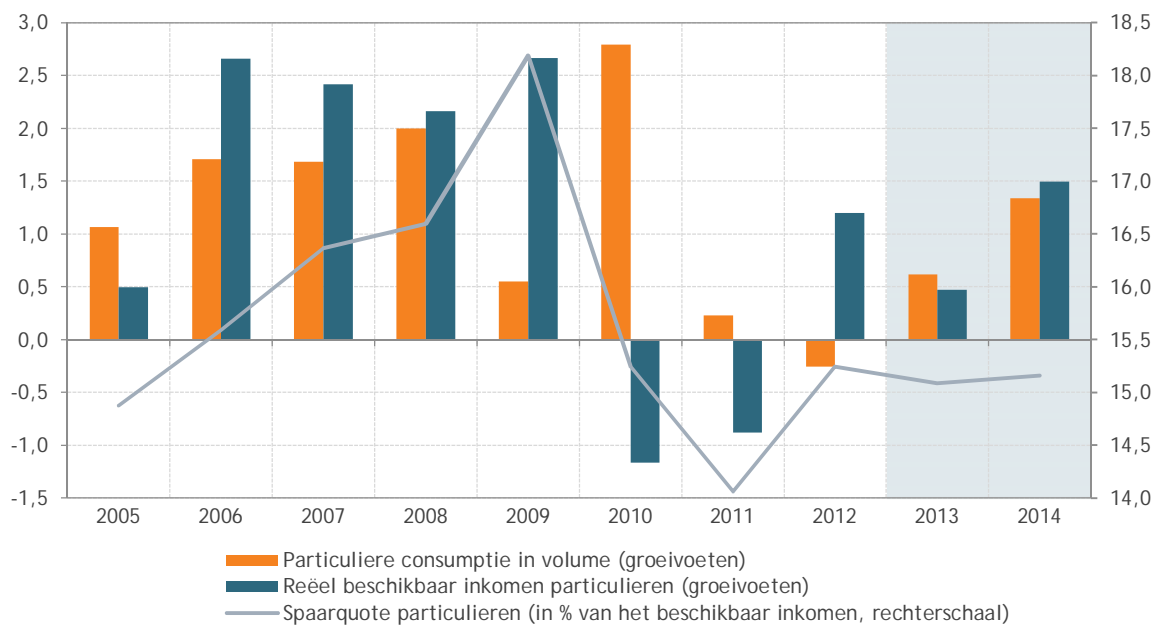
Figuur 7 Particuliere consumptie in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Het consumentenvertrouwen werd sterk aangestast in de loop van 2011 en 2012, vooral door de toegenomen vrees voor werkloosheid. Daardoor daalde de consumptie van de particulieren (op jaarbasis) in 2012 voor het eerst in 20 jaar (-0,3%)⁶ en liep de spaarquote op van 14,1% in 2011 tot 15,2% in 2012. Tegen de achtergrond van een aanzienlijke verbetering van het consumentenvertrouwen sinds het tweede kwartaal van 2013 (vooral door gunstiger verwachtingen voor de arbeidsmarkt) nam de spaarneiging van de gezinnen vorig jaar niet verder toe en zou deze ook in 2014 stabiel blijven. De consumptieve bestedingen stegen daardoor met 0,6% in 2013 en

zouden met een groei van 1,3% ook in 2014 een gelijkaardig verloop kennen als het reëel beschikbaar inkomen. Mede door haar groot gewicht⁷ is de particuliere consumptie in beide jaren met voorsprong de sterkhouder van de binnenlandse vraag.

Figuur 8 Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote

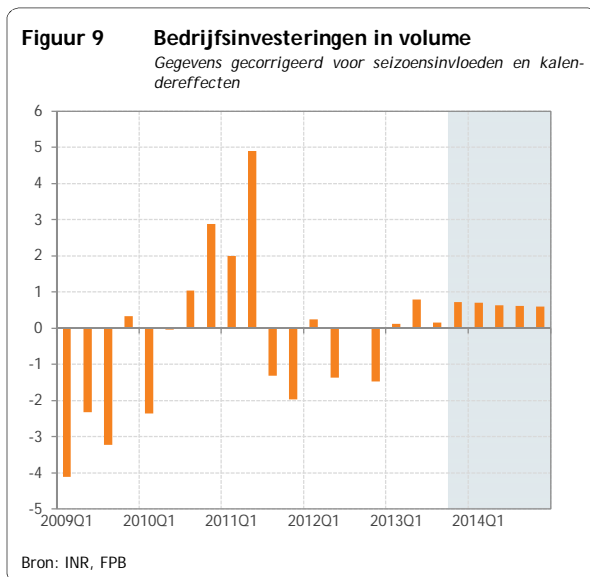

⁶ De particuliere consumptie daalde ook al in de eerste helft van 2011, maar door een gunstig overloopeffect werd nog een licht positieve jaargroei opgetekend van 0,2%.

⁷ De particuliere consumptie vertegenwoordigt ongeveer 54% van de binnenlandse vraag.

2.3. Bedrijfsinvesteringen

Door de tegenvallende conjunctuur brokkelde de industriële capaciteitsbezettingsgraad af van ongeveer 80% midden 2011 tot slechts 75,2% in het eerste kwartaal van 2013. Het ondernemersvertrouwen

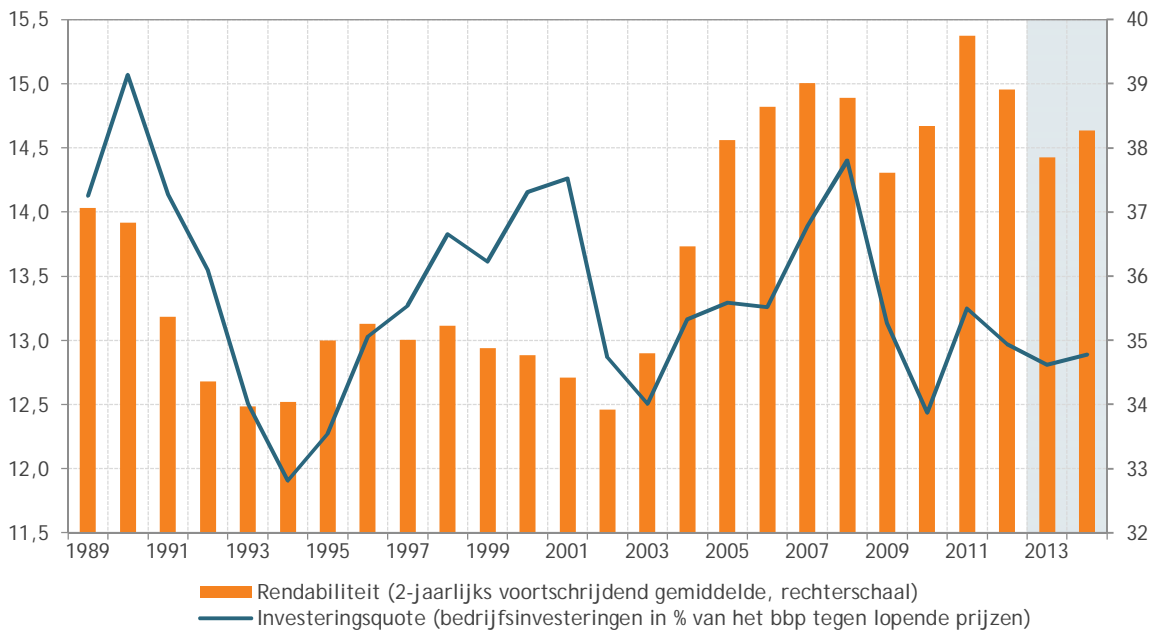
(gemeten aan de hand van de NBB-conjunctuurindicator) viel in die periode aanzienlijk terug. De investeringen van de ondernemingen werden dan ook teruggeschroefd in de tweede helft van 2011⁸ en in 2012. De investeringsactiviteit trok enigszins aan in de loop van 2013, maar niet voldoende om de terugval van het voorgaande jaar te compenseren. Daardoor zou de investeringsactiviteit in 2013 met 0,5% zijn afgenomen (na -2,1% in 2012).

Aangedreven door verbeterde afzetperspectieven begon het ondernemersvertrouwen tijdens het tweede kwartaal van 2013 te hernemen en het bereikte, net als de industriële capaciteitsbezet-

tingsgraad⁹, in het vierde kwartaal opnieuw zijn langetermijngemiddelde. Na een periode van overcapaciteit lijkt er dus opnieuw ruimte te ontstaan voor uitbreidingsinvesteringen. Ook de stijging van de rendabiliteit (gemeten als het aandeel van het bruto-exploitatieoverschot van de bedrijven in de toegevoegde waarde tegen lopende prijzen) draagt bij tot een beter investeringsklimaat. De bedrijfsinvesteringen zouden daardoor met 2,5% toenemen in 2014. Hun nominaal aandeel in het bbp blijft echter relatief laag (12,9% in 2014) in vergelijking met het gemiddelde over de periode 1995-2012 (13,3%).

⁸ De aanzienlijke jaargroei van de investeringen in 2011 (7,3%) is te danken aan een positief overloopeffect en een dynamische eerste jaarhelft.

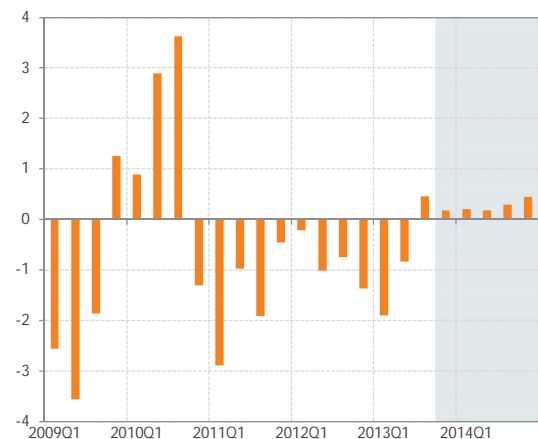
⁹ De industriële capaciteitsbezettingsgraad bedroeg 79% in het vierde kwartaal van 2013, d.i. net boven zijn langetermijngemiddelde van 78,8%.

Figuur 10 Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector

Bron: INR, FPB

2.4. Investerings in woongebouwen

De woningbouwactiviteit liet de voorbije zes jaren enkel in 2010 een positieve groei optekenen. De gezinnen schroefden hun investeringen in 2011 en in 2012 telkens met 3,2% terug doordat de economische onzekerheid het vertrouwen van de gezinnen aantastte en de gunstige effecten van een tijdelijke btw-verlaging uitdoofden. Bovendien leidde

Figuur 11 Investerings in woongebouwen in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: INR, FPB

die btw-verlaging tot een vervroeging van heel wat bouwprojecten, wat de daaropvolgende neergang van de woningbouw nog versterkte. De investeringen in woningen zouden in 2013 verder terugvallen zijn met 3,9%, al tekende zich een bescheiden herstel af in de tweede jaarhelft.

De woningbouw zou dit jaar licht hernemen (+0,8% in volume), wat in lijn ligt met de voorzichtige toename van het volume ontwerpen voor woongebouwen (volgens de architectenenquête), het verbeterde consumentenvertrouwen en een gunstiger koopkrachtontwikkeling. Daarnaast zouden de financieringsvoorwaarden gunstig

blijven dankzij de lage hypothecaire rente. De investeringen in woningen blijven in volume evenwel ruim 16% onder hun piekniveau van 2007.

2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen

Rekening houdend met alle gekende maatregelen zou de jaarlijkse volumegroei van de overheidsconsumptie in 2013 en 2014 beperkt blijven tot gemiddeld 0,6%. Die groeivertraging (t.o.v. gemiddeld 1% in de jaren 2011-2012) is toe te schrijven aan een beperktere volumegroei van de sociale uitkeringen in natura¹⁰ en van de overheidslonen.¹¹ Dat laatste is vooral een gevolg van de groeivertraging van de werkgelegenheid (in aantal personen) bij de overheid, die in de jaren 2011-2012 gemiddeld nog met 0,2% steeg, maar in de periode 2013-2014 gemiddeld met 0,3% per jaar zou afnemen.

Het groeipad van de overheidsinvesteringen wordt in belangrijke mate bepaald door infrastructuurwerken van de lokale overheid. Na een gecumuleerde toename van 9,7% tijdens de periode 2011-2012, zouden de overheidsinvesteringen in volume met 11,5% dalen tijdens de periode 2013-2014.

2.6. Voorraadwijzigingen

Tegen de achtergrond van tegenvallende afzetmogelijkheden leverden de voorraadveranderingen een negatieve bijdrage tot de economische groei in 2012 en 2013 (resp. -0,4 en -0,5 procentpunt). Uit de maandelijkse conjunctuurenquête van de NBB blijkt evenwel dat het ondernemersvertrouwen zich in de tweede helft van vorig jaar begon te herstellen, wat gepaard ging met een daling van het aantal ondernemers dat zijn voorraden als te hoog bestempelt. Voor 2014 wordt daarom een nulbijdrage van de voorraadvorming tot de economische groei vooropgesteld.

2.7. Uitvoer en invoer

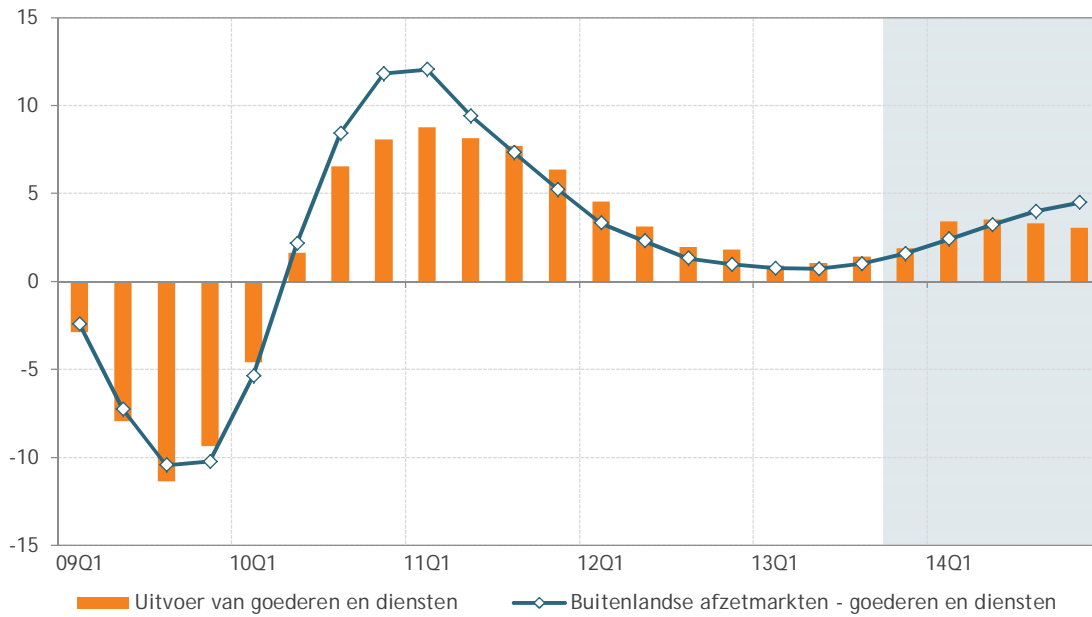
De negatieve economische groei in de eurozone en de (mede daardoor) zwakke groei van de wereldhandel leidden tot een uiterst zwakke groei van de buitenlandse afzetmarkten voor België in 2012 en 2013. Dit jaar zou de groei van die afzetmarkten aantrekken tot 4,5% dankzij de heropleving van de Europese economie en daarmee uitkomen in de buurt van de gemiddelde groei tijdens het vorige decennium.

Ook de Belgische uitvoergroei bleef de voorbije twee jaar beperkt (1,8% en 1,9%). In het zog van de groeiversnelling van de buitenlandse afzetmarkten zou de Belgische uitvoergroei in 2014 versnellen tot 3%. Daardoor zou het verlies aan buitenlandse marktaandelen zijn historisch gemiddelde benaderen. De uitvoergroei wordt net als in 2013 enigszins afgeremd door de appreciatie van de euro. Door de beperkte dynamiek van de binnenlandse vraag zou de Belgische invoervraag een lagere volumegroei kennen (2,8% in 2014) dan de uitvoer, waardoor de netto-uitvoer een positieve bijdrage van 0,2 procentpunt levert tot de economische groei.

¹⁰ Sociale uitkeringen in natura bestaan hoofdzakelijk uit overheidsuitgaven voor gezondheidszorg.

¹¹ Het begrip overheidslonen dient hier in ruime zin begrepen te worden (met inbegrip van de toegerekende sociale bijdragen die o.m. de ambtenarenpensioenen bevatten).

Figuur 12 Uitvoer van goederen en diensten
Voortschrijdende gemiddelde groei over 4 kwartalen

Bron: INR, FPB

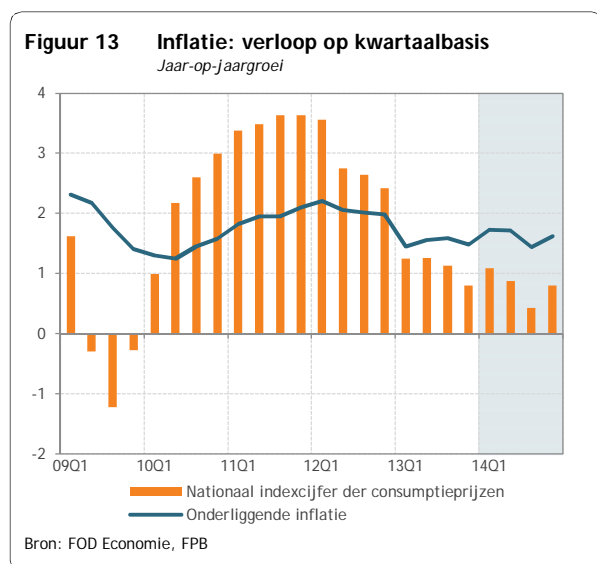
De internationale prijzen zonder energie, uitgedrukt in euro, zouden in 2014 slechts in geringe mate toenemen onder invloed van een forse appreciatie van de effectieve wisselkoers van de euro (1,1%). De groei van de Belgische invoerprijzen zou dit jaar nog lager uitkomen (0,4%) door een daling van de energieprijzen. De Belgische uitvoerprijzen zouden iets sterker groeien (0,8%) dan de invoerprijzen doordat olieproducten een minder belangrijk aandeel hebben in de uitvoer dan in de invoer en omdat de uitvoerprijzen relatief sterker beïnvloed worden door de binnenlandse prijzen. Dat resulteert in een ruilvoetwinst van 0,4 procentpunt.

De positieve bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei en de ruilvoetwinst resulteren in een kleiner tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans van België. In 2014 zou dat tekort 1,7% van het bbp bedragen, tegenover 2,4% in 2013.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

3.1. Binnenlands prijsverloop

De Belgische inflatie¹² viel op jaarbasis terug van 2,8% in 2012 tot 1,1% in 2013. Die terugval was vooral te danken aan het energieprijzerverloop. De prijzen van olieproducten werden gedrukt door de Brent-prijs in euro, die na een (gecumuleerde) toename van bijna 100% tussen 2009 en 2012 met bijna 6%

terugviel in 2013, zowel door een lagere prijs per vat in dollar als door de appreciatie van de euro tegenover de dollar. Bovendien vielen de consumptieprijzen van aardgas en elektriciteit terug door de toegenomen concurrentie tussen de leveranciers, die tot uiting kwam in een sterke stijging van het aantal leverancierswissels. Dat zette sommige leveranciers ertoe aan hun tarieven fors te reduceren vanaf januari 2013, ondanks de toename van de noteringen op de gas- en elektriciteitsbeurzen. Een deel van de daling van de elektriciteitsprijzen werd evenwel ongedaan gemaakt door een toename van de transporttarieven vanaf juni 2013.

Ook de onderliggende inflatie¹³ droeg bij tot de daling van de inflatie in 2013. De afkoeling van de onderliggende inflatie wordt deels verklaard door de groeivertraging van de loonkosten per eenheid product, maar is eveneens het gevolg van een methodologische wijziging. Vanaf 2013 wordt in de berekening van het NICP rekening gehouden met de kortingen die gegeven worden tijdens de koopjes in januari en juli. Dat had een neerwaarts effect van ruim 0,2 procentpunt op de gemeten inflatie in 2013. Daarnaast oefende het onderwerpen van de erelonen van notarissen aan de btw vanaf januari 2012 een opwaartse invloed uit op de inflatie in 2012. Die opwaartse invloed verdween in 2013 en droeg zo ook bij tot de vertraging van de inflatie in 2013.

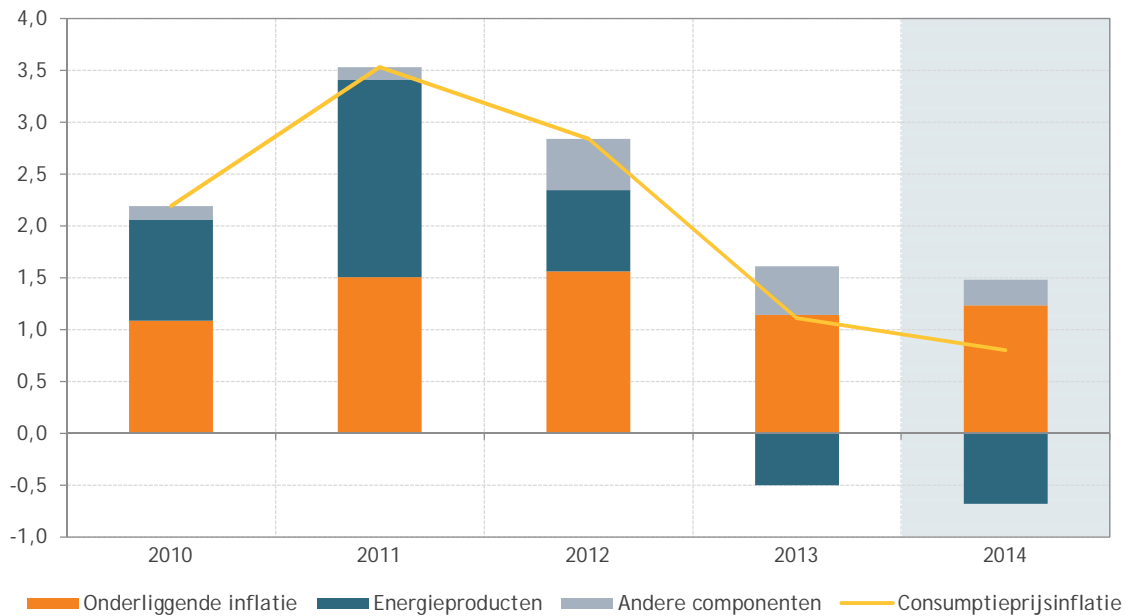
De verdere vertraging van de inflatie die verwacht wordt voor 2014 (tot 0,8%, tegenover 1,1% in 2013) is het gevolg van het prijsverloop van de 'andere componenten' en de energieprijzen, terwijl de onderliggende inflatie licht aantrekt. De toename van de onderliggende inflatie is louter het gevolg van het verdwijnen van het neerwaarts effect van de koopjes op de inflatie. Zonder het effect van de koopjes zou de onderliggende inflatie in 2014 lager zijn dan in 2013, dit als gevolg van de zeer beperkte groei van de loonkosten en het aantrekken van de productiviteitsgroei. Merk verder op dat de evolutie van de onderliggende inflatie in de loop van 2014 beïnvloed wordt door de wijziging van de sei-

¹² De inflatie wordt gemeten als de jaar-op-jaargroei van het nationaal indexcijfer der consumptieprijzen (NICP).

¹³ De onderliggende inflatie wordt berekend door het NICP te zuiveren voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Daarom worden het effect van btw-wijzigingen, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting en het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcoholhoudende dranken, vleesproducten en verse groenten en fruit uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie.

zoenszuivering van een aantal getuigen in het 'nieuwe' indexcijfer.¹⁴ Dat leidt tot een hogere (onderliggende) inflatie in het tweede en het vierde kwartaal en een lagere inflatie in het eerste en het derde kwartaal.

Figuur 14 Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen
Bijdrage (in %) tot de consumptieprijsinflatie

Bron: FOD Economie, FPB

De Brentprijs in euro zou gemiddeld met iets meer dan 5% dalen in 2014. Die daling is bijna even sterk als in 2013 en is eveneens het gevolg van een daling van de olieprijs in dollar en van een appreciatie van de euro tegenover de dollar.¹⁵ Daardoor leveren benzine en diesel in beide jaren nagenoeg dezelfde negatieve bijdrage tot de inflatie. De negatieve bijdrage van huisbrandolie is wel sterker in 2014 omdat de prijs van huisbrandolie sinds begin 2013 geregistreerd wordt in het NICP op basis van de zogenaamde betalingsbenadering¹⁶, waarbij de prijs in 2013 nog beïnvloed werd door de hogere prijzen in 2012. De elektriciteitsprijzen zijn volledig losgekoppeld van de oliepijzen sinds begin 2013 en de aardgaspijzen sinds het vierde kwartaal van 2013.¹⁷ Terwijl de aardgaspijzen zich in 2014 gemiddeld op nagenoeg hetzelfde niveau zouden situeren als in 2013, zouden de elektriciteitsprijzen fors afnemen als gevolg van de daling van de btw-voet op elektriciteit van 21 tot 6% voor particulieren. Die maat-

¹⁴ Vanaf januari 2014 wordt het NICP berekend op basis van een nieuwe korf van producten en diensten en heeft het als basisjaar 2013 in de plaats van 2004. Om het NICP met basisjaar 2013 te berekenen werden ten opzichte van het NICP met basisjaar 2004 ook een aantal methodologische wijzigingen doorgevoerd.

Zie http://statbel.fgov.be/nl/binaries/CPI2014_nl_tcm325-240435.pdf voor meer informatie.

¹⁵ De wisselkoers- en energieprijshypothese zijn gebaseerd op termijnmarktnoteringen van eind januari 2014.

¹⁶ Binnen de betalingsbenadering worden de huisbrandolieprijzen geregistreerd als een gewogen 12-maandelijkse voortschrijdend gemiddelde. Tot eind 2012 werd de prijs van huisbrandolie tijdens de lopende maand geregistreerd in het NICP (de zogenaamde verwervingsbenadering).

¹⁷ Daarmee respecteren de energieleveranciers de Koninklijke Besluiten van 21 december 2012 (Belgisch Staatsblad 15 januari 2013, blz. 1376-1377) die bepalen dat de elektriciteits- en aardgaspijzen vanaf 1 april 2013 enkel mogen berekend worden op basis van beursnoteringen van de Centraal West-Europese elektriciteits- en aardgasmarkten. Voor de aardgaspijzen werd evenwel een overgangsregeling voorzien waarbij de leveranciers onder specifieke voorwaarden nog oliepijzen mochten opnemen in hun tarifieringsformules tot eind 2014.

regel zou de groei van het NICP en de gezondheidsindex in 2014 met bijna 0,3 procentpunt verminderen.¹⁸

De bijdrage van de 'overige componenten' tot de inflatie zou in 2014 beperkter zijn dan in 2013 door de beperktere toename van de prijzen voor onverwerkte voedingsproducten (vooral vlees en verse groenten en fruit). De prijzen voor tabaksproducten zouden dit jaar ongeveer even sterk stijgen als vorig jaar omdat de accijnzen in beide jaren verhoogd werden. Merk op dat het onderwerpen van de erelonen van advocaten aan de btw (vanaf 1 januari 2014) geen impact heeft op het NICP, maar wel op de deflator van de particuliere consumptie (bijdrage tot de groei van 0,04 procentpunt).

Omdat de prijsdaling voor benzine en diesel geen invloed heeft op de evolutie van de gezondheidsindex, zou de groei van de gezondheidsindex dit jaar (0,9%) iets hoger liggen dan de inflatie (0,8%).

3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen

De spilindex voor de overheidssector werd laatst overschreden in november 2012. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de huidige spilindex (101,02) in december 2014 overschreden worden door het viermaandelijks voortschrijdend gemiddelde van de gezondheidsindex. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in januari 2015 en de lonen en wedden van het overheidspersoneel in februari 2015 met 2% aangepast worden aan de toegenomen levensduurte.

3.3. Loonontwikkeling in de marktsector

3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten

Het ontwerp van interprofessioneel akkoord voor de periode 2011-2012 werd niet door alle sociale partners goedgekeurd. Bijgevolg besloot de regering het ontwerp bij te sturen en uit te voeren. Wat de loonvorming betreft, werd in het Koninklijk Besluit van 28 maart 2011¹⁹ bepaald dat de loononderhandelingen aanleiding mochten geven tot een loonsverhoging bovenop de indexering en baremieke verhogingen van 0,0% in 2011 en 0,3% in 2012. De beschikbare nationale rekeningen geven aan dat de toename van de nominale uurloonkosten in de marktsector 2,3% bedroeg in 2011 en 3,7% in 2012. De werkgeversbijdragen betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid kenden tijdens de periode 2011-2012 een gelijkaardige groei als de nominale brutolonen, waardoor de werkgeversbijdragevoet in strikte zin²⁰ nagenoeg op hetzelfde niveau bleef als in 2010. Toch leverden de totale werkgeversbijdragen tijdens die periode een negatieve bijdrage tot de groei van de loonkosten doordat de toegerekende en extralegale bijdragen een beperktere groei kenden dan de brutoloonmassa. Rekening houdend met de loonindexering bedroeg de groei van de bruto-uurlonen vóór indexering 0,1% in 2011 en 0,9% in 2012, terwijl de groei van de conventionele lonen²¹ beperkt bleef tot respectievelijk 0,0% en

¹⁸ Voor meer details, zie Expertengroep 'Concurrentievermogen en Werkgelegenheid' (EGCW), 'Analyse van de twee hervormingsvoorstellen: verlaging van de btw op elektriciteit en verlaging van de loonlasten in de specifieke zones', november 2013, blz. 3-23, url: http://www.plan.be/admin/uploaded/201311061559070.report_GECE.pdf.

¹⁹ Zie Belgisch Staatsblad van 1 april 2011, blz. 21574-21576.

²⁰ Werkgeversbijdragen betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid in procent van de brutoloonmassa.

²¹ Loonstijgingen die toegekend worden via cao's.

0,2% en daarmee binnen de marge bleef die vastgelegd werd in het KB. In beide jaren – maar vooral in 2012 – werd dus een positieve loondrift²² opgetekend.

Tabel 1 Opbouw van de uurloonkosten in de marktsector
Bijdragen in procentpunt aan de groei van de nominale uurloonkosten

	2011	2012	2013	2014
Koninklijk Besluit ^a				
Conventionele loonstijging vóór indexering	0,0	0,3	0,0	0,0
Realisaties/vooruitzichten				
Groei nominale uurloonkosten, waarvan	2,3	3,7	2,1	0,2
- Indexering	2,5	2,8	2,0	1,0
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	0,1	0,9	0,1	0,1
- Totale werkgeversbijdragen ^c	-0,3	-0,1	-0,1	-0,8

a. Door het ontbreken van een interprofessioneel akkoord werd zowel voor de periode 2011-2012 als voor de periode 2013-2014 de toegelaten stijging van de conventionele lonen vastgelegd bij Koninklijk Besluit.

b. Conventionele loonstijgingen vóór indexering plus loondrift

c. Wettelijke, extralegale en toegerekende werkgeversbijdragen

Op basis van de beschikbare informatie zou de gemiddelde groei van de bruto-uurlonen vóór indexering in 2013 0,1% bedragen. Die beperkte toename is niet in tegenspraak met het KB van 28 april 2013, want ze is het resultaat van een overloopeffect (de loonsverhogingen die toegekend werden in de loop van 2012 hebben een opwaarts effect op de gemiddelde loongroei in 2013). Ook in 2014 zou de bruto-uurloonstijging vóór indexering 0,1% bedragen, maar dat is louter het gevolg van de afschaffing van de carenzdag²³ in het kader van de gelijkschakeling van het arbeiders- en bediendenstatuut. De verhoging van de loonkost die daarmee gepaard gaat, wordt evenwel gecompenseerd door een equivalente verhoging van de werkgeversbijdrageverminderingen.

In lijn met de afkoeling van de inflatie, zou de loonindexering verder vertragen van 2,0% in 2013 tot 1,0% in 2014. Omdat de loonindexering steeds met enige vertraging reageert op wijzigingen in de gezondheidsindex, ligt de loonindexering in beide jaren hoger dan de groei van de gezondheidsindex.

Door een toename van de werkgeversbijdrageverminderingen droegen de werkgeversbijdragen in 2013 negatief bij tot de ontwikkeling van de uurloonkosten (ten belope van 0,1 procentpunt). Dat wordt uitsluitend verklaard door de bijdragen in strikte zin aangezien de toegerekende en extralegale bijdragen nagenoeg dezelfde groei kenden als de brutolonen. In 2014 zouden de werkgeversbijdragen de groei van de uurloonkosten met 0,8 procentpunt afremmen. Die negatieve groeibijdrage heeft deels te maken met een toename van de bijdrageverminderingen in het kader van onder andere de gelijkschakeling van het arbeiders- en bediendenstatuut en een daling van de toegerekende bijdragen als gevolg van de afname van het aantal bruggepensioneerden. Het grootste deel (0,6 procentpunt) wordt echter verklaard door een technische ingreep: de algemene loonsubsidie (die in het ESR95-systeem van de nationale rekeningen niet in mindering kan worden gebracht van de loonkosten) wordt vanaf 2014 omgezet in een vermindering van de werkgeversbijdragen (die de loonkosten in datzelfde systeem wel drukken).

²² De loondrift wordt berekend als het groeiverschil tussen de bruto-uurlonen vóór indexering en de conventionele lonen en wordt onder andere beïnvloed door wijzigingen in de werkgelegenheidsstructuur en loonsverhogingen die door de ondernemingen toegekend worden bovenop de cao's.

²³ Door het bestaan van de carenzdag kreeg een werknemer met een arbeidersstatuut tot eind 2013 geen loon betaald voor de eerste dag afwezigheid door ziekte indien de totale duur van de arbeidsongeschiktheid minder dan 14 dagen bedroeg.

Volgens de huidige regels van de nationale rekeningen zou de groei van de nominale uurloonkosten 2,1% bedragen in 2013 en 0,2% in 2014. Indien geen rekening wordt gehouden met de – kunstmatige – neerwaartse invloed (op de loonkosten) van de omzetting van de algemene loonsubsidie in werkgeversbijdrageverminderingen, stijgt de kost van de factor arbeid met 0,8% in 2014.

3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus

De hypothesen voor de bijdrageverminderingen en loonsubsidies in 2013-2014 zijn gebaseerd op de relanceplannen van de zomer van 2012 en van het najaar van 2013, op de bijdrageverminderingen toegekend om de loonkostenverhogende impact van de eenmaking van de bediende- en arbeidersstatuten te neutraliseren en op de laatst gepubliceerde observaties van de bijdrageverminderingen (derde kwartaal 2013).

Tabel 2 Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen
In miljoen euro

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Werkgeversbijdrageverminderingen	4917	4722	4867	5001	4943	5131	6420
Loonsubsidies, waarvan	3449	4207	5317	6128	6290	6132	5321
- Activeringen en preactiveringen	254	230	362	638	463	216	236
- Dienstencheques	883	1051	1231	1424	1595	1583	1617
- Nacht- en ploegenarbeid en overuren	725	845	1035	1125	1127	1130	1181
- Algemene korting	206	470	890	935	968	979	0
Totaal ten gunste van werkgevers	8366	8928	10184	11129	11233	11263	11741
Werknemersbijdrageverminderingen	699	690	708	740	720	842	784

Extra loonsubsidies gaan naar overuren in de horeca en in de bouwsector in ruil voor anti-zwartwerkmaatregelen (ex ante 5,3 miljoen in 2014, 21 miljoen op kruissnelheid) en naar volcontinu nacht- en ploegenarbeid (ex ante 24 miljoen in 2014, meteen op kruissnelheid). De dienstenchequesubsidies zouden dit jaar verder toenemen met 34 miljoen euro, dit ondanks de subsidiedaling per dienstencheque met 0,5 euro, de vermindering van het quotum per belastingplichtige en de verlaging van de bovengrens op de fiscale aftrekbaarheid. De vraag naar huishoudelijke diensten blijft immers stijgen, maar in een lager tempo dan vóór 2013.

De bestaande algemene loonsubsidie voor de profitsector (1% van de brutolonen, wat in 2014 ex ante goed zou geweest zijn voor 994 miljoen) en de voorziene verhoging van die subsidie voor kmo's (1,12% i.p.v. 1% van de brutolonen vanaf 2014) worden vanaf dit jaar omgevormd in een equivalente procentpuntkorting op de wettelijke werkgeversbijdragevoet. Op zich heeft de omzetting van de algemene loonsubsidie in werkgeversbijdrageverminderingen wel gevolgen voor de loonkosten volgens het concept van de nationale rekeningen (daling met nagenoeg 1 miljard), maar niet voor de arbeidskosten (waarbij ook de invloed van de loonsubsidies op de kost van arbeid in rekening gebracht wordt).

Bijkomende werkgeversbijdrageverminderingen worden toegekend in het kader van de doelgroepen eerste aanwervingen (vierde en vijfde werknemer – ex ante 10 miljoen in 2014, 21 miljoen op kruissnelheid) en horeca (vaste contracten – ex ante 66 miljoen in 2014, meteen op kruissnelheid), de versterking van de structurele vermindering als compensatie voor de afschaffing van de carenzdag (ex ante 80 miljoen in 2014, meteen op kruissnelheid), en door de indexering van loongrenzen van de laagloonmaatregel aan het minimumloon.

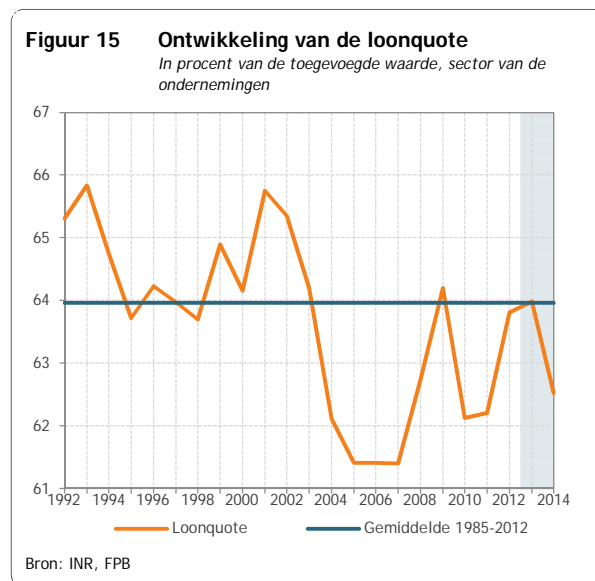
Mede als gevolg van die maatregelen zouden de werkgeversbijdrageverminderingen in 2014 stijgen met 1 289 miljoen, terwijl de loonsubsidies per saldo met 811 miljoen zouden dalen.

De hervorming van de werkbonus in het kader van de relancemaatregelen van 2012 en 2013 droeg bij tot de stijging van de werknemersbijdrageverminderingen met 123 miljoen in 2013, waarvan een deel in 2014 zal teloorgaan.

3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote

De arbeidsproductiviteit hernam in 2013, terwijl de uurloonkosten vóór indexering in de hand werden gehouden door de blokkering van de conventionele lonen.²⁴ Niettemin nam de loonquote²⁵ vorig jaar

licht toe tot 64% (t.o.v. 63,8% in 2012) omdat de loonindexering de toename van de deflator van de toegevoegde waarde overtrof.

De uitgesproken daling van de loonquote in 2014 (tot 62,5%) is toe te schrijven aan een verdere herneming van de productiviteitsgroei, aan een relatief beperkte loonindexering (vergeleken met de deflator van de toegevoegde waarde) en aan een forse terugval van de werkgeversbijdragen. Wat dat laatste betreft gaat het deels om effectieve verminderingen van de kost van de factor arbeid, maar het grootste effect komt van de omzetting vanaf 2014 van de algemene loonsubsidie (die in het huidige systeem van de nationale rekeningen

niet in mindering kan worden gebracht van de loonkosten) in een vermindering van werkgeversbijdragen.²⁶ Die herboeking heeft een neerwaarts effect van 0,4 procentpunt op de loonquote in 2014, maar beïnvloedt de kost van de factor arbeid niet.

Tijdens de afgelopen jaren (vooral van 2005 tot 2011) werd een sterke toename van de loonsubsidies opgetekend²⁷, wat impliceert dat de kost van de factor arbeid een beperkter aandeel in de toegevoegde waarde vertegenwoordigt dan kan afgeleid worden uit figuur 15.

²⁴ Zie paragraaf 3.3.1.

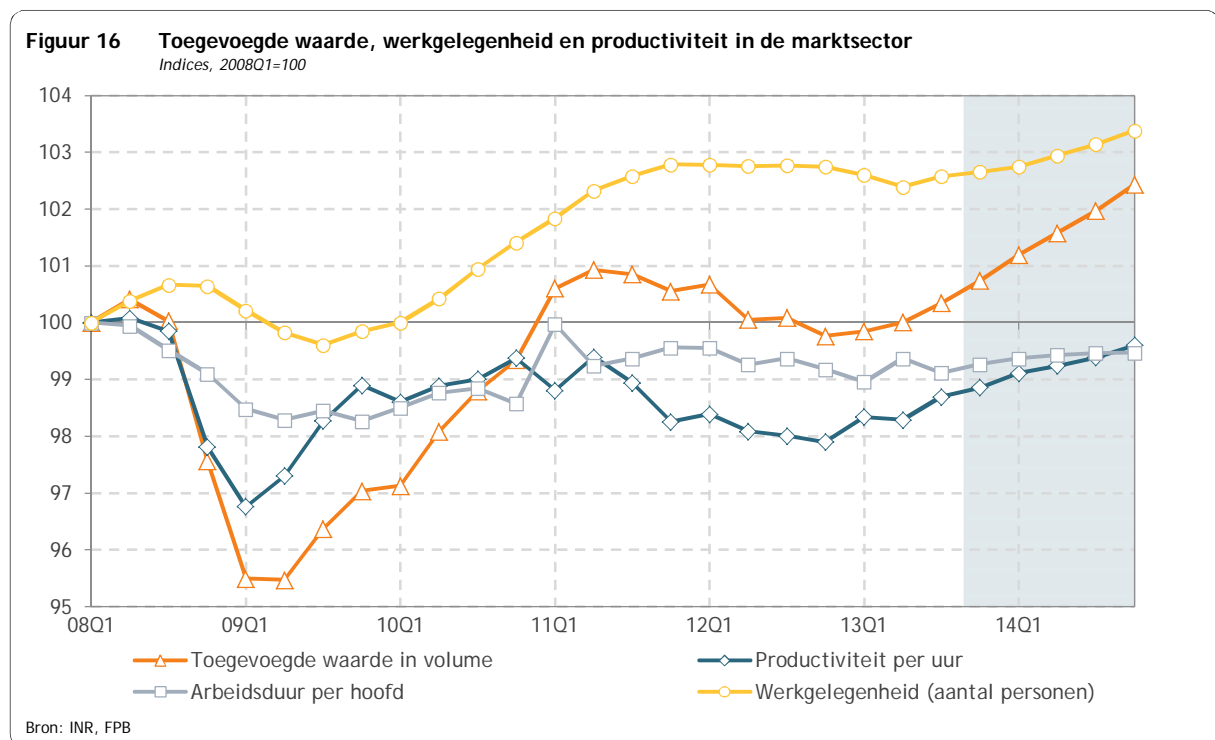
²⁵ De loonquote wordt hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

²⁶ Zie paragraaf 3.3.1. De algemene loonsubsidie vertegenwoordigde in 2013 ongeveer 16% van de totale loonsubsidies.

²⁷ Zie paragraaf 3.3.2.

4. Arbeidsmarkt

In figuur 16 worden de determinanten van de evolutie van de marktwerkgelegenheid weergegeven in indexvorm. Daaruit blijkt dat de toegevoegde waarde in de marktsector fors hernam na de inzinking die volgde op de financiële crisis. De heropleving eindigde echter abrupt begin 2011: tussen het eerste kwartaal van 2011 en het eerste kwartaal van 2013 viel de activiteit in de marktsector terug met 1%. In de eerste jaarhelft van 2013 nam de activiteit licht toe (ruim 0,1% groei per kwartaal). Tijdens de tweede jaarhelft versnelde de groei tot 0,4% per kwartaal, een tempo dat ook in de loop van dit jaar aangehouden zou worden. Op jaarbasis kromp de toegevoegde waarde in 2012 met 0,6%, bleef ze vorig jaar nagenoeg stabiel (+0,1%), maar zou ze dit jaar een groei van 1,6% laten optekenen.

Onmiddellijk na het uitbreken van de financiële crisis viel de productiviteit per uur in de marktsector gevoelig terug. Zij trok in 2009 snel terug aan, maar groeide nauwelijks in de loop van 2010, zodat de economische herneming op dat moment erg arbeidsintensief was en gepaard ging met een gevoelige stijging van het arbeidsvolume. De daaropvolgende conjuncturele verzwakking werd bovendien grotendeels opgevangen door een nieuwe terugval van de productiviteit per uur, zodat de daling van het arbeidsvolume beperkt bleef. Gelet op het hoge niveau van labour hoarding waartoe de marktsector zich in die periode genoodzaakt zag, hoeft het niet te verwonderen dat de bescheiden groei van de activiteit vorig jaar volledig opgeslorpt werd door productiviteitsverhogingen. Het arbeidsvolume groeide nauwelijks in de loop van 2013. In de loop van dit jaar zouden de productiviteitswinsten niet langer gelijke tred houden met de economische groei en begint het arbeidsvolume terug te groeien. In jaargemiddelden daalde de productiviteit per uur met 0,8% in 2012, maar groeit ze met respectievelijk 0,5% en 0,8% in 2013 en 2014. Het arbeidsvolume in de marktsector kromp vorig jaar nog met 0,4%, maar zou dit jaar toenemen met 0,7%.

De arbeidsduur kende eveneens een inzinking na het uitbreken van de financiële crisis, maar herstelde zich veel langzamer dan de productiviteit per uur en bleef ook gedurende de gehele periode 2010-2011 nog toenemen. Maakt men abstractie van de dienstenchequebanen, dan bereikte de arbeidsduur in de loop van 2011 terug een niveau dat vrijwel vergelijkbaar is met dat uit de periode 2005-2006. De sterke expansie van het aantal dienstenchequebanen zorgde echter voor een duurzaam negatief effect op de globale gemiddelde arbeidsduur in de marktsector. De conjunctuurverzwakking van 2011-2012 lijkt slechts een beperkte impact te hebben gehad op de gemiddelde arbeidsduur, die zich in de loop van die twee jaar vrijwel stabiliseerde. Vorig jaar kende de evolutie van de gemiddelde arbeidsduur een grillig verloop. De forse daling in het eerste kwartaal van 2013 kon verklaard worden door klimatologische omstandigheden, die de activiteit in de bouwrijverheid en aanverwante bedrijfstakken negatief beïnvloedden. Zij werd volledig gecompenseerd tijdens het tweede kwartaal, maar werd gevolgd door een nieuwe inzinking in het derde kwartaal. We verwachten dat de werkgelegenheid in aantal voltijds equivalente eenheden iets minder sterk blijft groeien dan in aantal personen, onder impuls van een verdere toename van het aantal dienstenchequebanen. De conjuncturele herneming zorgt dan weer voor een toename van het aantal gewerkte uren per voltijdse equivalent, die zwaarder doorweegt. Per saldo zou de gemiddelde arbeidsduur in de marktsector toenemen met 0,3% tussen het derde kwartaal van vorig jaar en eind 2014. Op jaarbasis daalde de gemiddelde arbeidsduur zowel in 2012 als in 2013 met 0,2%, maar dit jaar zou zij toenemen met 0,3%.

Figuur 17 Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad
Jaargemiddelden

Bron: INR, FPB

Ondanks de conjuncturele verzwakking bleef de werkgelegenheid (uitgedrukt in aantal personen) in de marktsector vrijwel stabiel in de loop van 2012. Jaargemiddeld nam zij in 2012 zelfs toe met 0,4%. In de eerste jaarhalf van 2013 gingen er echter behoorlijk wat arbeidsplaatsen verloren en daalde de marktwerkgelegenheid met bijna 0,2% per kwartaal. Al in het derde kwartaal volgde de kentering en groeide de marktwerkgelegenheid, maar onvoldoende om een krimp in jaargemiddelden (-0,2%) te vermijden. Dit jaar zou het herstel van de werkgelegenheid aan kracht winnen (gemiddeld 0,2% groei

per kwartaal), zodat de groei op jaarbasis 0,5% bedraagt. De evolutie van de werkgelegenheid wordt daarbij nog steeds ondersteund door de verdere expansie van de dienstenchequewerkgelegenheid. Die nam vorig jaar toe met 6 000 arbeidsplaatsen en zou dit jaar nog eens 4 900 extra banen opleveren.

De werkgelegenheid bij de overheidsadministratie daalde in 2012 en in 2013 met respectievelijk 700 en 1 800 personen onder invloed van de afbouw van de werkgelegenheid op defensie en van de beperkingen op de vervanging van natuurlijke afvloeiingen in de administraties bij de federale overheid en de gewesten en gemeenschappen. Dit jaar zou zij nog fors afnemen (-3 500 personen), omdat nu ook de werkgelegenheid bij de lokale besturen onder druk begint te komen. De werkgelegenheid voor eigen rekening bij de gezinnen wordt dit jaar eveneens verder afgebouwd (met 1 300 personen), ten gunste van de dienstenchequewerkgelegenheid.

De conjunctuurvertraging en in mindere mate ook de vermindering van de werkgelegenheid bij de overheid zorgen ervoor dat de globale werkende bevolking in 2012 slechts toenam met 10 500 personen en dat die toename vorig jaar alweer ongedaan werd gemaakt (-11 200 personen). De herneming van de activiteit zou dit jaar gepaard gaan met een stijging van de werkende bevolking met 13 000 personen.

In 2011 steeg de werkgelegenheidsgraad van 63,5% tot 64%, ondanks de nog steeds aanzienlijke toename van de bevolking op arbeidsleeftijd (+45 300 personen). In 2012 halveerde de toename van de bevolking op arbeidsleeftijd (+21 900). Dat verlies aan demografische dynamiek werd voor één derde verklaard door het feit dat sterker bevolkte cohorten de leeftijd van 65 jaar bereiken. Het overige verlies moet toegeschreven worden aan een minder sterke netto-immigratie, die het gevolg is van het aflopen van de eenmalige collectieve regularisatiecampagne en van een minder sterke inwijking om redenen van 'gezinshereniging' of 'machtiging tot verblijf om humanitaire redenen'. Ook vorig jaar bleef om diezelfde redenen het niveau van de netto-immigratie afnemen en zwakte de toename van de bevolking op arbeidsleeftijd af tot 14 800 personen. Dit jaar zou een vergelijkbare stijging opgetekend worden (+13 200 personen) bij een vrijwel ongewijzigd niveau voor de netto-immigratie. De werkgelegenheidsgraad daalde in de periode 2012-2013 tot 63,7%, terwijl voor dit jaar een lichte herneming tot 63,8% wordt verwacht.

De beroepsbevolking²⁸ bleef tot en met 2011 aanzienlijk stijgen, voornamelijk geruggensteund door demografische ontwikkelingen. In 2011 bedroeg de toename 37 200 personen, ondanks het feit dat de globale activiteitsgraad op nagenoeg hetzelfde peil bleef. De globale activiteitsgraad kent al sinds 2007 een bijzonder stabiel verloop, maar dat verbergt uiteenlopende tendensen per leeftijd. In de jongere leeftijdsklassen (15 tot 24 jaar) dalen de activiteitsgraden structureel. Ook in de middengroep (25 tot 49 jaar) dalen de activiteitsgraden of is er minstens een fors verlies aan dynamiek, allicht in de hand gewerkt door de strengere controles op het actief zoekgedrag van uitkeringsgerechtigde werklozen. In de oudere leeftijdsklassen blijft de arbeidsmarktparticipatie echter fors toenemen, vooral bij vrouwen.

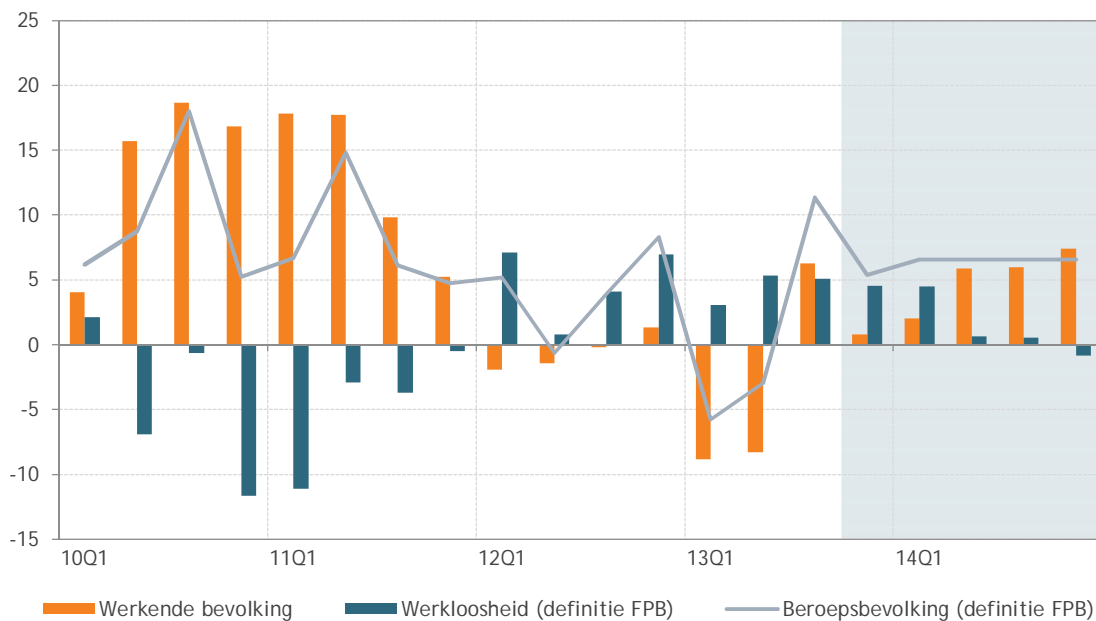
In 2012 halveerde de groei van de beroepsbevolking (+19 100 personen), onder invloed van het hierboven vermelde verlies aan demografische impulsen en bij een alweer vrijwel stabiele globale activiteitsgraad. Vorig jaar was de toename van de beroepsbevolking nog beperkter (+7 100 personen), bij

²⁸ Volgens definitie FPB (inclusief 'niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen' of 'oudere werklozen').

een verder afkalvende demografische bijdrage en een licht dalende globale activiteitsgraad. Opnieuw zou de bijdrage van de activiteitsgraden beneden 50 jaar tot de groei van het arbeidsaanbod fors negatief zijn uitgevallen en zou dit niet volledig gecompenseerd zijn geweest door toenames van de activiteitsgraden op oudere leeftijd. Nochtans werden vorig jaar de eerste gevolgen voelbaar van bijkomende arbeidsmarktmaatregelen om vervroegde uittrede uit de arbeidsmarkt verder te ontmoedigen, zoals de verhoging van de instapleeftijd en de verstrenging van de loopbaanvereisten voor vervroegd pensioen en de hervorming van het TBS-stelsel in het onderwijs. Dit jaar versterkt de stimulans die het geheel van de recente arbeidsmarkthervormingen geeft aan het arbeidsaanbod. Bovendien veronderstellen we dat de activiteitsgraden in de overige leeftijdsklassen minder sterk aan dynamiek zouden inboeten. De globale activiteitsgraad zou dan klimmen van 72,7% tot 72,9% en de toename van de beroepsbevolking zou – bij een gelijkblijvende demografische bijdrage – aantrekken tot +25 300 personen.

Figuur 18 Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking

Kwartaal-op-kwartaalverandering in duizendtallen

Bron: INR, RVA, FPB

De aanhoudend lage productiviteitsgroei en de afname van de activiteitsgraden in de jongere en middelbare leeftijdsklassen verklaren waarom de werkloosheid²⁹ in de nasleep van de financiële crisis veel minder sterk gestegen is dan verwacht. De scherpe stijging van de werkloosheid in het eerste kwartaal van 2012 wordt bovendien grotendeels verklaard door een verandering in de methoden van de VDAB om werkzoekenden te registreren.³⁰ Vanaf de tweede helft van 2012 is de werkloosheid echter wel degelijk beginnen oplopen. Die toename zou vrijwel onverminderd doorgaan tot en met het eerste kwartaal van 2014, om vervolgens – bij een aansterkende werkgelegenheids groei – sterk af te zwakken

²⁹ Volgens definitie FPB (inclusief 'oudere werklozen').

³⁰ Vanaf januari 2012 worden werkzoekenden die aan de slag gaan als uitzendkracht niet langer onmiddellijk uitgeschreven, maar enkel indien blijkt dat zij op het einde van de maand minstens 10 dagen gewerkt hebben. Het aantal werkzoekenden komt daardoor ongeveer 6 000 personen hoger te liggen dan bij behoud van de oude methodologie. Onze cijfers voor werkloosheid en beroepsbevolking werden niet gezuiverd voor die methodologische breuk. Dat impliceert dat de onderliggende toename van de beroepsbevolking in 2012 ongeveer 6 000 personen lager was dan wat hierboven wordt vermeld.

in de loop van dit jaar. Tegen het jaareinde zou de werkloosheid op kwartaalbasis licht beginnen afnemen.

Op jaarbasis steeg het aantal werklozen in 2012 met 8 500 personen en nam de werkloosheidsgraad toe van 11,9% tot 12,1%. Daarbij moet opgemerkt worden dat het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (inclusief 'oudere' werklozen) verder afnam (met 9 900 personen). De hervorming van het stelsel van wachtuitkeringen³¹ (verlenging van de wachttijd) bracht immers een verschuiving teweeg tussen uitkeringsgerechtigde en niet-uitkeringsgerechtigde werklozen. Vorig jaar versnelde de werkloosheidstoename tot 18 300 personen (waarbij ook het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen steeg met 9 600 personen) en klom de werkloosheidsgraad tot 12,4%. Dit jaar zou de toename van de werkloosheid afzwakken tot 12 300 personen en stijgt de werkloosheidsgraad tot 12,6%. De 'geharmoniseerde' werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt (gemeten aan de hand van EAK-cijfers) steeg van 7,2% in 2011 tot 8,4% vorig jaar en zou dit jaar nog licht toenemen, maar door afronding nog steeds uitkomen op 8,4%.

³¹ Nu: 'inschakelingsuitkering'.

Bijlage

Tabel A.	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Tabel B.3.	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4.	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5.	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5.bis	Situatie op de arbeidsmarkt – detail
Tabel B.6.	Rekening van de particulieren
Tabel B.7.	Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren
Tabel B.8.	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9.	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A. Internationale omgeving en financiële indicatoren*Groeivoeten - tenzij anders vermeld*

	2011	2012	2013	2014
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	5,2	1,0	1,6	4,5
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	0,5	-1,5	1,6	1,1
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	139,2	128,6	132,8	136,9
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-2,0	3,1	-0,8	0,7
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	111,3	111,7	108,7	105,9
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (2)	1,4	0,6	0,2	0,3
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	3,9	3,2	2,7	2,7

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijngoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen*Miljarden euro*

	2011	2012	2013	2014
Consumptieve bestedingen van de particulieren	194,67	198,90	202,56	206,99
Consumptieve bestedingen van de overheid	90,28	93,79	96,15	97,46
Bruto vaste kapitaalvorming	76,50	76,54	75,81	77,91
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	48,93	48,75	48,90	50,56
b. Overheidsinvesteringen	6,51	6,76	6,29	6,00
c. Investeringen in woongebouwen	21,06	21,03	20,62	21,36
Voorraadwijziging	4,75	2,51	1,18	1,41
Totaal van de nationale bestedingen	366,20	371,73	375,71	383,78
Uitvoer van goederen en diensten	313,81	323,73	328,39	341,23
Invoer van goederen en diensten	310,75	319,59	322,38	332,77
Bruto binnenlands product	369,26	375,88	381,72	392,23
Bruto nationaal inkomen	372,70	376,90	382,76	393,30

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume

<i>Groeivoeten</i>				
	2011	2012	2013	2014
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,2	-0,3	0,6	1,3
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,7	1,4	0,4	0,8
Bruto vaste kapitaalvorming	4,1	-2,0	-1,9	1,3
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	7,3	-2,1	-0,5	2,5
b. Overheidsinvesteringen	7,1	2,4	-5,5	-6,4
c. Investerings in woongebouwen	-3,2	-3,2	-3,9	0,8
Voorraadwijziging (2)	0,8	-0,4	-0,5	-0,0
Totaal van de nationale bestedingen	2,0	-0,6	-0,4	1,2
Uitvoer van goederen en diensten	6,4	1,8	1,9	3,0
Invoer van goederen en diensten	6,8	1,3	1,2	2,8
Netto-uitvoer (2)	-0,2	0,4	0,6	0,2
Bruto binnenlands product	1,8	-0,1	0,2	1,4
Reëel bruto binnenlands inkomen	0,7	-0,3	0,1	1,8
Bruto nationaal inkomen	-0,2	-1,0	0,1	1,8

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3. Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën

<i>Groeivoeten</i>				
	2011	2012	2013	2014
Consumptieve bestedingen van de particulieren	3,1	2,4	1,2	0,8
Consumptieve bestedingen van de overheid	4,0	2,5	2,1	0,5
Bruto vaste kapitaalvorming	2,7	2,1	0,9	1,5
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	3,1	1,8	0,8	0,9
b. Overheidsinvesteringen	4,3	1,3	-1,5	1,8
c. Investerings in woongebouwen	1,5	3,1	2,0	2,8
Totaal van de nationale bestedingen	3,1	2,1	1,5	1,0
Uitvoer van goederen en diensten	3,9	1,3	-0,4	0,8
Invoer van goederen en diensten	5,3	1,5	-0,3	0,4
Ruilvoet	-1,3	-0,2	-0,1	0,4
Bruto binnenlands product	2,0	1,9	1,4	1,3
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	3,5	1,7	0,6	0,9
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	1,1	1,0	0,7	0,7
(a1) Loonkosten per product	0,8	1,1	0,4	-0,1
(a2) Netto indirecte belastingen per product	-0,1	0,3	0,1	0,2
(a3) Winstmarges per product (2)	0,4	-0,3	0,1	0,7
(b) Invoerkosten	2,4	0,7	-0,1	0,2

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4. Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten*Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld*

	2011	2012	2013	2014
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	2,3	3,7	2,1	0,2
<i>p.m. idem, na aftrek van loonsubsidies (1)</i>	1,8	3,7	2,2	0,8
Loonkost per persoon	2,9	3,5	1,8	0,5
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	2,6	3,8	2,2	1,0
Brutoloon per persoon	3,2	3,6	1,9	1,4
Indexering	2,5	2,8	2,0	1,0
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	0,1	0,9	0,1	0,1
Brutoloon per persoon voor indexering	0,7	0,8	-0,1	0,4
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	2,4	0,1	-0,7	0,8
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	1,8	0,2	-0,5	0,5
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (2)	4,7	3,7	1,3	1,0
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	5,0	3,8	1,4	1,9
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (2)	34,4	34,2	34,1	33,0
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (3)	25,0	24,8	24,7	23,7
Werknemersbijdragen (4)	10,6	10,5	10,4	10,5
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	3,5	2,8	1,1	0,8
Inflatie: gezondheidsindex	3,1	2,6	1,2	0,9
Indexering lonen en wedden overheidssector	2,7	2,5	2,3	0,2
Indexering sociale prestaties	2,7	2,7	2,0	0,0
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in volume	2,4	-0,6	0,1	1,6
Arbeidsvolume (in aantal uren)	2,6	0,2	-0,4	0,7
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	-0,1	-0,8	0,5	0,9

(1) Volgens de methodologie van de nationale rekeningen, esr 95, moeten de loonsubsidies geregistreerd worden als een subsidie en niet als een rechtstreekse vermindering van de lasten op arbeid. Bij de definitie van de loonkosten worden zij dus niet in rekening gebracht. De loonsubsidies zijn van allerlei aard en worden door verschillende entiteiten van de overheid gefinancierd (door de sociale zekerheid: Sociale Maribel, alternatieve financiering van de lastenverlagingen voor de non-profit, activering van werkloosheidsvergoedingen, dienstencheques, jongerenbonus non-profit; door de federale fiscaliteit: nacht- en ploegenarbeid, overuren, algemene subsidie, onderzoekers, koopvaardij, zeevisserij, zeesleepvaart, baggeraars, sportlui; door het Vlaams Gewest: oudere werklozen; door het Waals Gewest: Prime à l'emploi).

(2) Inclusief fictieve, extralegale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(3) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid

(4) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt*Duizendtallen, jaargemiddelden*

	2011	2012	2013	2014
I Totale bevolking (II+III)	10993,6	11067,8	11129,6	11190,1
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7225,0	7246,9	7261,7	7274,9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5740,5	5795,5	5850,3	5885,5
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5253,1	5272,2	5279,3	5304,6
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4546,0	4555,4	4544,0	4557,0
(a) Loon- en weddetrekkenden	2965,7	2966,9	2951,0	2964,9
(b) Zelfstandigen	736,1	745,0	751,3	753,9
(c) Overheidsadministratie	844,2	843,5	841,7	838,2
V. Grensarbeid (saldo)	79,4	80,5	80,7	80,7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	627,7	636,3	654,5	666,9
(a) Niet-werkende werkzoekenden (1)	544,7	559,2	583,7	604,4
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (2)	83,1	77,1	70,8	62,5
Werkloosheidsgraad (VI/III)	11,9	12,1	12,4	12,6
Activiteitsgraad (III/I.bis)	72,7	72,8	72,7	72,9
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	64,0	64,0	63,7	63,8
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostat-standaard)	7,2	7,6	8,4	8,4

(1) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(2) Stat Info definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail

Duizendtallen, jaargemiddelden

	2011	2012	2013	2014
I. Totale bevolking (II+III)	10993,6	11067,8	11129,6	11190,1
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7225,0	7246,9	7261,7	7274,9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5740,5	5795,5	5850,3	5885,5
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	192,2	186,9	184,4	181,6
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen	9,0	8,3	7,6	7,2
- Vrijgestelden om reden van studies	21,6	22,1	23,4	24,5
- Volledige loopbaanonderbreking (2)	24,3	23,3	22,8	22,9
- Conventioneel voltijds brugpensioen	119,2	115,0	111,3	107,1
- Volledig werklozen in beroepsopleiding	18,1	18,1	19,3	19,9
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5253,1	5272,2	5279,3	5304,6
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4546,0	4555,4	4544,0	4557,0
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	417,4	402,9	374,4	377,9
- Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering	52,5	51,7	51,7	52,5
- Activering	116,8	101,4	75,2	77,2
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen	3,2	2,5	2,0	1,6
** Herinschakelingsprogramma	0,0	0,0	0,0	0,0
** Plan 'activa' (5)	90,0	72,6	47,6	52,6
** Herintegratie oudere werklozen	17,4	20,1	19,4	16,8
** Doorstromingsprogramma	4,9	4,8	4,9	4,9
** Eerste werkervaring	0,0	0,0	0,0	0,0
- Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (2)	247,0	248,7	246,8	247,5
- Deelt. Bruggepensioneerden	0,7	0,7	0,5	0,4
- Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,4	0,3	0,3	0,3
V. Grensarbeid (saldo)	79,4	80,5	80,7	80,7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	627,7	636,3	654,5	666,9
(a) Niet-werkende werkzoekenden (6)	544,7	559,2	583,7	604,4
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (1)	83,1	77,1	70,8	62,5
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	28,1	28,2	28,8	29,3
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1)(7) (budgettaire eenheden)	35,9	41,0	42,9	37,2
p.m. UVW-WZ (1)(8) - jaarlijkse verandering	-16,7	-4,6	15,3	9,7

(1) Stat Info definities (op basis van betalingen)

(2) Inclusief tijdskrediet en crisistijdskrediet

(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid

(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten

(5) Inclusief SINE, startbonus en stagebonus

(6) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(7) Inclusief crisisschorsing bedienden

(8) Inclusief PWA-vrijgestelden

Tabel B.6. Rekening van de particulieren (1)

Mijarden euro

	2011	2012	2013	2014
I. Lopende transacties				
a. Middelen	335,99	347,51	354,79	360,19
1. Netto-exploitatietoerschoot	9,81	9,42	9,49	9,67
2. Gemengd inkomen	22,09	22,35	22,60	23,09
3. Beloning van werknemers	195,98	203,13	206,70	208,53
Brutolonen	144,08	149,21	151,69	153,91
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	38,69	40,27	40,95	40,46
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	13,20	13,65	14,06	14,16
4. Netto-inkomen uit vermogen	28,53	29,61	30,35	31,11
Ontvangen rente	10,61	10,19	10,09	10,02
Betaalde rente (-)	3,79	3,42	3,11	3,18
Winstuitkeringen	13,03	14,09	14,56	15,05
Overige	8,68	8,75	8,81	9,22
5. Sociale uitkeringen	72,47	75,95	78,74	80,77
6. Overige netto-inkomenoverdrachten	4,19	4,15	4,07	4,29
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,92	2,89	2,84	2,74
b. Bestedingen	318,07	326,33	333,86	338,84
1. Belastingen op inkomen en vermogen	48,06	49,45	51,97	52,70
2. Sociale premies, waarvan:	75,34	77,98	79,33	79,16
Werkelijke sociale premies	62,14	64,33	65,26	65,00
Toegerekende sociale premies	13,20	13,65	14,06	14,16
3. Consumptieve bestedingen	194,67	198,90	202,56	206,99
c. Nettobesparingen	17,92	21,18	20,93	21,34
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	0,76	0,73	0,62	0,61
b. Bestedingen	11,24	10,83	10,90	11,60
1. Bruto vaste kapitaalvorming	22,71	22,68	22,28	23,07
2. Afschrijvingen (-)	13,93	14,59	15,06	15,65
3. Vermogensheffingen	2,67	3,14	4,06	4,55
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0,07	-0,04	-0,04	-0,04
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,23	-0,44	-0,41	-0,41
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0,10	0,08	0,06	0,08
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	7,44	11,09	10,65	10,35
in % van het bbp	2,02	2,95	2,79	2,64

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7. Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren (1)

	2011	2012	2013	2014
<i>Groeivoeten</i>				
Primair bruto-inkomen	-0,5	0,8	0,6	0,5
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	1,3	1,2	0,5	0,0
Ondernemingen	1,6	1,2	0,1	0,2
Overheid	1,1	1,5	1,8	-0,4
Grensarbeiders	-2,2	-1,9	1,0	-0,2
<i>b. Bruto-exploitatieoverschot en gemengd inkomen</i>	-2,4	-1,2	0,5	1,8
Bruto-exploitatieoverschot van particulieren	-1,2	-1,2	1,0	2,2
Gemengd inkomen	-3,7	-1,2	-0,1	1,3
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-9,4	1,3	1,3	1,6
Ontvangen rente	-3,8	-6,2	-2,2	-1,5
Betaalde rente (-)	6,2	-11,8	-10,1	1,4
Winstuitkeringen	-14,9	5,6	2,1	2,5
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	1,5	2,0	2,1	1,9
Sociale uitkeringen	1,3	2,4	2,4	1,7
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	0,9	1,1	0,5	-1,0
Werkelijke sociale premies	0,7	1,0	0,2	-1,2
Toegerekende sociale premies	1,6	1,5	1,9	-0,1
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	2,0	0,4	3,8	0,6
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	-0,9	1,2	0,5	1,5

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8. Rekening van de ondernemingen

Mijarden euro

	2011	2012	2013	2014
I. Lopende transacties				
a. Middelen	36,01	26,03	23,42	28,43
1. Netto-exploitatietoerschoot	44,88	39,24	38,19	42,89
2. Sociale premies	12,12	12,25	12,45	12,55
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	6,50	6,69	6,82	6,89
Premies ten laste van de werknemers	2,09	1,97	2,01	2,05
Toegerekende sociale premies	3,53	3,60	3,62	3,61
3. Netto-inkomen uit vermogen	-20,41	-23,52	-25,51	-25,60
4. Overige netto-inkomensoverdrachten	-0,58	-1,95	-1,71	-1,41
b. Bestedingen	23,39	24,94	25,57	27,05
1. Belastingen op inkomen en vermogen	11,27	12,68	13,11	14,49
2. Sociale uitkeringen	9,19	9,36	9,61	9,81
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	5,66	5,76	5,98	6,20
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3,53	3,60	3,62	3,61
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,93	2,89	2,85	2,74
c. Nettobesparingen	12,61	1,09	-2,15	1,39
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	4,57	6,42	3,31	3,63
b. Bestedingen	9,31	4,38	2,27	3,09
1. Bruto vaste kapitaalvorming	47,28	47,10	47,24	48,84
2. Afschrijvingen (-)	44,06	46,41	47,89	48,56
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0,65	0,44	1,26	0,95
4. Veranderingen in voorraden	4,82	2,55	1,22	1,45
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,00	0,00	0,00	0,00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	0,62	0,69	0,45	0,41
III. Vorderingenoverschoot (+) of tekort (-)	7,87	3,14	-1,11	1,93
in % van het bbp	2,13	0,83	-0,29	0,49

Tabel B.9. Verrichtingen met het buitenland

Mijarden euro

	2011	2012	2013	2014
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	321,48	334,17	338,08	348,31
1. Invoer van goederen en diensten	310,75	319,59	322,38	332,77
2. Beloning van werknemers	2,23	2,33	2,41	2,44
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	1,77	1,77	1,73	1,76
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	-0,79	-3,25	-3,40	-3,38
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	2,97	4,16	5,03	4,78
6. Sociale premies	2,19	2,25	2,30	2,32
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,77	0,81	0,84	0,87
b. Middelen	323,17	333,29	338,16	351,08
1. Uitvoer van goederen en diensten	313,81	323,73	328,39	341,23
2. Beloning van werknemers	7,61	7,74	7,93	8,00
3. Subsidies	0,62	0,64	0,64	0,64
4. Belastingen op inkomen en vermogen	-0,24	-0,25	-0,27	-0,28
5. Sociale premies	0,75	0,78	0,80	0,81
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,61	0,64	0,66	0,68
c. Saldo van lopende verrichtingen	1,69	-0,88	0,08	2,77
II. Kapitaalverrichtingen	-0,66	-0,18	-0,66	-0,83
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-0,47	-0,28	-0,16	-0,33
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	0,20	-0,11	0,50	0,50
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	1,03	-1,06	-0,58	1,94
in % van het bbp	0,28	-0,28	-0,15	0,49